

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ

נִפְלְאוֹת

שיעורי תורה והתועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

הדעת היא הידיעה האמונה שה' יודע באיזו מדה להתייחס אלי כעת,
בהיותה היחידה שדרכה אני יכול להתקשר אליו יתברך ברגע זה,
וממילא אני מודה לה' במאד מאד על כל מדה ומדה שהוא מודד לי.
עושי רצונו של מקום הם ה'עוזרים' לה' להתלבש בלבוש המסוים,
מתוך הסכמה והודאה שה' בחר בדיוק במה שנצרך לאדם כעת
כדי להכיר את ה' ולהתקשר אליו.

[מתוך השיעור 'תיקון הדעת ועבודת הנסיונות']

וארא תשפ"ו

הגליון מוקדש לעילוי נשמת גרשון בן שמחה בלנק ע"ה

נלב"ע כ"ח טבת תשפ"ד

23 ברכה, הלל, הודאה
ביאורי תפלה
לברך את ה' ולהודות על טובתו

26 מענות ותשובות
תשובות הרב לשואלים
היחס לבינה מלאכותית

27 הסיפור החסידי
הרבי שלי
רבי זושא מאניפולי

29 פֿאַר אַזוי אַלע זאָכן
ספֿרן שֶׁל בִּינוּנִים
רְזִי יִסְפֵּר לָנוּ מִיהוּ וּמִהוּ הַבִּינוּנִי
שֶׁל סֵפֶר הַתִּנְיָא

04 כח הקטנות
נקודה מעובדת
דרך חיים של קטנות עם גדלות

05 עיקרי רפואת הנפש
ציוץ מורחב
רפואת הנפש בשש המצוות התמידיות

07 הניגון החסידי
ניגון מספר 574
ניגון מהיר מיום כ"ה מנחם-אב תשפ"ד

08 תיקון הדעת ועבודת הנסיונות
מאור עינים לפרשת וארא
דעת דקדושה - להכיר את ה'
דרך כל הלבושים

העלון מופק ע"י עמותת
אוהבים להיות יהודים.
לקבלת השיעורים במייל
ולהצטרפות לצוות המפיצים:
itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל
מתווה עיצוב: דעה צל אביחיל
עיצוב: ענבל ציק
מערכת: הרב יוסף פלאי,
בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי
עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם-
זאב וינגרט, יוחאי אלימלך רווח

נכון שיכתוב בצורת ספר השיעורים שלומד.
בברכה להצלחה...
"הוראת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש,
מתוך מכתבו אל הרב גינזבורג מימי אלול ה'תשמ"א)

בברכה
אוריאל גלעדי

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל קוראי **נפלאות**, בתוך כל בית ישראל.
שני שיעורים בגליון שלפניכם – האחד, ציוץ מורחב מופלא על **הרפואה למחלות הנפש**. ומשנהו, שיעור ארוך ויסודי **במאור עינים על הפרשה** [עליו גם מוסבת הנקודה המעובדת שלנו השבוע].

השיעור הראשון – **עיקרי רפואת הנפש** – הוא, כאמור, ציוץ מורחב העוסק במחלות הנפש הנכללות בכמה ראשים תוך הצעת דרך לרפואה, באופן של הקדמת רפואה למכה ע"י **קיום שש המצוות התמידיות**. שיעור קצר, יסודי ועמוק, **אל תפספסו**.

בשיעור השני – **תיקון הדעת ועבודת הנסיונות** – יריעה שלמה של 'עבודה'. בשיעור מוגדרים מחדש **הצדיק, הבינוני והרשע** לפי הדעת שיש להם – דעת שעניינה הכרת ה' וטובו גם בהנהגה של מדת הרחמים וגם בהנהגה של מדת הדין. הדעת הזו, שמזהה את ה' עצמו בתוך כל הלבושים שלו, היא **יסוד עבודת ה'** המסורה והמאומצת. חלק מסדר החיים היהודי, החל מהאבות, הוא עמידה בנסיונות – בהם הדעת הפשוטה נעלמת, ונדרשת בחירה מאומצת כדי להמשיך לדבוק בה'. גלות מצרים היא גלות הדעת, ומכות מצרים נועדו לחשוף את שני ממדי הדעת שנדרשים לכל אחד – דעת רחבה, במצבי אור, ודעת קצרה, בה נאחזים בנסיונות החיים. **שיעור ארוך, אבל יסודי ומומלץ**.

במדור **מענות ותשובות** תוכלו לקרוא השבוע על אחד הנושאים הכי 'חמים' – **בינה מלאכותית** – על היחס הנכון אליה ועל ההבדל המהותי בינה לבין השכל האנושי.
מזכירים לכם שכמו תמיד תוכלו לקרוא על אירועים שהיו ושהיו **באתר הקהילתי** שלנו בכתובת derechaim.info

שבת שלום ומבורך
המערכת

סדר הלימוד לשבוע פרשת בא הבעל"ט:

ג"ך יומי – הושע פרקים אד; משנה – אבות פרק ו (קניין תורה).

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

כח הקטנות

לדוגמה: במושגי ספר התניא, הגדלות והקטנות הראשונות הן מצבים של רשע וצדיק בהגדרות החיצוניות שלהם – בתכלית הקטנות האדם הוא רשע שעוונותיו מרובים מזכויותיו ובגדלות הראשונה הוא צדיק־בדינו, שזכויותיו מרובות על עוונותיו. הקטנות השניה היא הבינוני של התניא, שבעולמו הפנימי היצר הרע משמיע את קולו, אבל בחיצוניותו – במחשבה, דבור ומעשה – הוא נוהג באופן מושלם. הגדלות השניה היא כבר שלמות העבודה של הצדיק האמתי, שהצליח לשנות לחלוטין גם את עולמו הפנימי. אדמו"ר הזקן מלמד שלא כל אחד יכול להיות צדיק, ומציב את הבינוני כיעוד־חיים בפני עצמו. יתר על כן, גם הצדיק הגמור צריך לראות את עצמו כבינוני, וכאשר הוא מדריך את תלמידיו ודאי עליו להזדקק לתודעת הבינוני שבו.

ודוגמה נוספת: יסוד עבודת ה' הוא התקשרות הדעת לאלקות בכל מצב – זיהוי ה' העומד מאחורי כל תהפוכות החיים. אחרי האמונה הפשוטה וה'ילדותית' (קטנות א'), ואחרי הידיעה שנקנית מלימוד בספרים (גדלות א'), הדעת הופכת לחוויה של דבקות בה'. יש מצבים בהם החוויה הזו בהירה ומאירה, ויש התקשרות מלאה ומורגשת לה' (גדלות ב'), ויש זמנים בהם הדעת מטשטשת ונדרשת בחירה עקשנית ומאומצת לדבוק באמת הזו (קטנות ב').

בעבודת ה' נדרשת לאורך ימים ושנים גם הדעת של קטנות ב', מכוחה עומד האדם בנסיונות שמציב לו ה' וחושף בנשמתו את התוקף העצמי של הדעת (בעצמה ואיכות שאין בהתגלות הדעת הרחבה בזמני בהירות).

כשם שכל אורגניזם מתפתח, והאדם גדל ומתבגר, גם בעבודת ה' הפנימית צריך להתקדם מקטנות לגדלות. בסולם העולה אל הקדש יש שליבות אין מספר, "מחיל אל חיל", אבל הקבלה מחלקת את ההתפתחות לארבעה שלבים – קטנות א', גדלות א', קטנות ב' וגדלות ב'.

השלב המרתק (והמתסכל) ביותר הוא הקטנות השניה. הצורך בשתי מדרגות גדלות ברור – אין להסתפק במה שהושג, ויש לחתור תמיד ל"קפיצת מדרגה" נוספת. אך מדוע נדרשת קטנות שניה? מדוע צריך מי שכבר הגיע לגדלות 'להתדרדר אחורה', לכאורה, ולשוב לקטנות? זו לא שאלה תיאורטית, אלא זעקה קיומית של עובד ה' פנימי שחוה נפילות וקשיים שבאים אחרי שכבר טעם את טעמה של עבודת ה' בגדלות מוחין. לכן בחסידות תופסת הקטנות השניה מקום עיקרי – בהדרכות להתמודד איתה, בהסברת תכליתה והרגשת ערכה המיוחד. בפשטות, הקטנות השניה היא מעבר הכרחי בין דרגות של גדלות. התקדמות לשלב הבא דורשת ויתור על האחיזה בשלב הקודם; 'דילוג' לתובנות חדשות מערער דפוסי החשיבה שכבר התקבעו; במעבר מ'יש' ל'יש' חייב להיות רגע של 'אין'. לכן, בין גדלות א' לגדלות ב' חייבים לחזור לקטנות. אבל הקטנות השניה איננה רק שלב מעבה. יש לה תכלית בפני עצמה – אפשר לחיות בתוכה חיים שלמים וגם מי שמגיע לשלמות הגדלות צריך לא לאבד את איכויות הקטנות.

שיעור

רפואת הנפש בשש המצוות התמידיות

עיקרי רפואת הנפש

קיצור מהלך השיעור

בעולם רפואת הנפש, כמו בעולם רפואת הגוף, אוהבים היום לקטלג ולסווג את המחלות וההפרעות השונות. עולם האמונה פחות אוהב את האבחון והקטלוג, שנותן 'ממשות' לחולי שרוצים שיתבטל. אכן, כאשר אבחון ההפרעות 'ממוסגר' בתוך הסדר דקדושה שמגביל, מכיל ומרפא אותו – יש לו מקום. ב'ציוץ' שלפנינו נכללות מחלות הנפש בכמה ראשים עיקריים, מתוך הסברה כיצד התורה מציעה להן מרפא (ובאופן של הקדמת רפואה למכה, כדרכה של תורה) בקיום שש המצוות התמידיות והחיים בתוך 'המרחב האלוקי' שהן יוצרות. קצר ויסודי.

”אנכי” [מצות האמנת אלקות] ו’לא יהיה לך’ [מצות שלילת ע”ז] מפי הגבורה שמענום”^ה – ”אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי”^ו, היינו הריפוי של הפרעה דו־קוטבית (”יעלו שמים ירדו תהומות”^ז) – ריפוי המניה (מעלה) על ידי ”אנכי”^ח וריפוי הדיפרסיה (מטה) על ידי ”לא יהיה לך”^ט.

ריפוי הסכיזופרניה (דמיונות שוא המעוותים

מי שחי במרחב האלוקי^א – מקיים שש המצוות התמידיות של התורה^ב, שכנגד ו”ק^ג – יכול לרפא את כל מחלות הנפש^ד:

רשימת הרב (ציוץ). אור לט”ו טבת תשפ”ו
א ראה באריכות בספר **לחיות במרחב אלוקי**.
ב הקדמת ספר החינוך. מובא בביאור הלכה א, א ד”ה ”הוא כלל גדול”.

ג ראה הנ”ל הערה א וכן **סוד ה’ ליראיו** ש”א פ”כ ובאריכות ב**שיעורים בסוד ה’ ח”ד פ”ג וח”ה פ”כ**. ובתמצית: ”אנכי הוי’ אלהיך” (האמנת אלקות) כנגד המעלה, ”לא יהיה לך אלהים אחרים על פני” (שלילת ע”ז) כנגד המטה, ”ואהבת את הוי’ אלהיך” (אהבת ה’) כנגד הימין, ”את הוי’ אלהיך תירא” (יראת ה’) כנגד השמאל, ”שמע ישראל הוי’ אלהינו הוי’ אחד” (יחוד ה’) כנגד הפנים ו’ולא תתור” (שמירת המודע שבנפש מחדירת רדיפת מחשבות זרות, של מינות וזנות, מהלא מודע) כנגד האחור.

ד עוד על הקשר בין צירי המרחב (והמצוות התמידיות) להפרעות נפשיות – בפרט הפרעה דו־קוטבית, סכיזופרניה ופיצול אישיות – ראה בשיעור י”ז אדר (נדפס בגליון כי תצא) תשע”ח.

ה מכות כד, א.
ו תהלים סב, יב.
ז שם קז, כו.
ח שמות כ, ב. האמונה בה’ נותנת ’תקרה’ לתחושת ה’היי’ של המניה – מזכירה לאדם שתמיד יש מי שמעליו, ומכניסה את העליה שלו לפרופורציה.
ט שם פסוק ג. שלילת עבודה זרה נותנת ’קרקע יציבה’ תחת הרגלים, שומרת מגבילה את ה’דאון’ של הדיפרסיה – ”כי יפול לא יוטל כי הוי’ סומך ידו” (תהלים לז, כד) – ומזהירה את האדם לא לסגוד לאלילים **עצבים** של העצבות והיאוש שלו.

מחלת ההתמכרות לתאות מין (אבי כל שאר התאוות), כולל נטיות הפוכות, וכולל כל מיני אובססיות, היא הלעומת-זה של אהבת השי"ת

עד מאד"ט^{טז}), כנגד מצות יראת ה' ("את הוי' אלהיך תירא"^{טז}). מחלת ההתמכרות לתאות מין (אבי כל שאר התאוות), כולל נטיות הפוכות^{טז}, וכולל כל מיני אובססיות^כ, היא הלעומת-זה של אהבת השי"ת ("ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"^{כא}), צד ימין (דרום) של המרחב האלוקי^{כב}.

טז בראשית כז, לג.
יז דברים ו, יג; יב.

יח מורנו הבעל שם טוב נצטווה על ידי אביו - "אל תפחד מאף אחד ומשום דבר חוץ מה' יתברך" (שבחי הבעש"ט פ"א ועוד). יראת ה' היא 'בלעדית', וכאשר מתחזקים בה היא מבטלת (כוללת בתוכה) את כל היראות האחרות (וראה עוד באריכות **אורי ישראל** ח"א ש"ב סיפורים אבי והנפש שפ"ט). יט מחלה נפוצה בדורנו, דור של ניכור (alienation), שמתואר היטב בספר 'הגלגול' של פרנץ קפקא (וידוע שהחוקרים נחלקו לגבי הנטיות האישיות שלו). ממילא, הרפואה היא על ידי ריבוי אהבה - אהבת ישראל, שהיא התכלית של אהבת ה' (לוח "היום יום" כ"ח ניסן), אודותה מדובר בפנים (וראה עוד בהערה כב). כ הכוונה כאן לאובססיות שהן עיוות של משיכה, ישנן גם אובססיות טורדניות ששרשן בגבורה (ולפעמים הן שייכות לאחר, הנוטה לשמאל כנ"ל), ואכמ"ל. כא דברים ו, ה.

כב סימנה של צוואת אבי הבעל שם טוב היא "ותאהב כל יהודי" - בניגוד ליראה, העולה ומתייחדת לה, אהבת ה' מתפשטת לאהבת ישראל וממנה לאהבת כל הבריות (ראה הנסמך בסיום הערה יח). אם כן, רפואת האהבות הזרות היא בריבוי אהבה - חינוך לאהבה, וגם השפעת אהבה (כנ"ל הערה יט) - כאשר נקודת המוצא של כל האהבות בנפש תהיה אהבת ה'.

כג בכלל, החסד הוא "יומא דאזיל עם כולהו יומין" (ראה זהר ח"ג קג, א"ב; קצא, ב; ע"ח ש"ח דרוש ב; פ"ח שער ח"ה"ס פ"א), ובמובן מסוים הכל מתחיל ממנו, עוד לפני האמונה! כך יש לפרש "והאמן בהוי' ויחשבה לו צדקה" (בראשית טו, ו) - ה' החשיב אמונתו של אברהם בו כתוצאה של מתן צדקה מתוך אהבתו לזולת. הוא מתחיל כ"אברהם אהבי" (ישעיה מא, ח) ומכך מגיע לאמונה. לכן, בשרש כל מחלות הנפש הן תוצאה של חוסר אהבה (באחד משלושת שלבי ההתפתחות, עיבורי-נקות-גדלות). האהבה נוסכת בטחון - הנצח-הבטחון הוא ענף החסד-האהבה (וגם האמונה היא ענף האהבה, כנ"ל) - וכאשר "יש בטחון" (קהלת ט, ד, וראה באריכות **לב לדעת** מאמר "אמונה ובטחון") בטלות כל החרדות-האובססיות ושאר ההפרעות הנפשיות.

את המציאות) הוא על ידי "שויתי הוי' לנגדי תמיד", מצות "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"^{יא}, שכנגד צד הקדם (מזרח) של המרחב האלוקי^{יב}.

צד האחור (מערב) של הסכיזופרניה היינו הפרנויה^{יג}, מחלת הרדיפה (כמתואר בפירוש בתורה בפרשת הקללות - "וַיִּדְף אֹתָם קוֹל עֲלֵה גִדְף וְנָסוּ מִנְּקֶסֶת חָרֵב וְנָפְלוּ וְאִין רִדְף"^{יד}), ורפואתו בשמירת צד האחור (התת-מודע) על ידי זהירות

ב"ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם"^{טו}.

מחלת החרדה היא, כמובן, כנגד צד שמאל (צפון), גבורה-יראה ("ויחרד יצחק חרדה גדלה

י תהלים טז, ח.

יא דברים ו, ד.

יב הראיה של אחדות ה' - תוך עצימת עינים לתעתועי הנפרדות של המציאות - שומרת על מבט ישר ומפוכח, מארגנת את הריבוי-המדומה במציאות ושומרת מתעתועים ואשליות.

יג הסכיזופרניה הנפוצה היא סכיזופרניה פרנואידית, כשהצד הפרנואיד הוא צד האחור (כמו שהיחס להפרעה דיקטטית התחלק למעלה-מטה, כך היחס לסכיזופרניה הוא מתחלק לפני-אחור). בהקבלה לספירות, אחור הוא צד היסוד, וליסוד יש נטיה לשמאל (ראה זהר ח"א רנב, ב), צד החרדה, כדלקמן בפנים, שמתבטא גם בפרנויה, חרדת הרדיפה.

יד ויקרא כו, לו (נשים לב ללשון-נופל-על-לשון במלים **רדף נדף רדף** - בגימטריא **שבת** - חילוף אותיות למנ"ה, ודוק).

טו במדבר טו, לט. מצות "ולא תתורו" היא מתוך מודעות שמתוך הלא-מודע עולים צללים, שאינם מעידים על ממשות אמיתית, אלא - אדרבא - מזמינים את האדם לדחות מהמודעות את השקרים והעיוותים. המודעות הזו מזכירה שתחושת הרדיפה איננה בשל מציאות חיצונית-אובייקטיבית, אלא מציאות פנימית-סובייקטיבית - יצרו של אדם רודף אחריו תמיד ומבקש להמיתו, ואלמלא ה' עוזרו אין יכול לו (סוכה נב, ב), אך עצם דחית המחשבות הללו היא נצחון על הרודף ויש בו פעולה אמיתית של גילוי אלקות בכל העולמות, "כד אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין" (ע"פ זהר ח"ב קכב, ב), שעל האדם לשמוח בה (תניא פ"כ^ז).

המקיפות את האדם המתפלל) – "הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו"^{כז}. על התפלה נאמר "ואני תפלה"^{כח} – היא עיקר תיקון ה'אני', האגו, של האדם, המקור של כל מחלות הנפש, והיא תיקון ספירת המלכות בנפש, פרצוף הנוקבא, הרצון לקבל, דהיינו הפנית הרצון לקבל כלפי שמיא – לקבל אך ורק מהש"ת.

כז ברכות כא, א.

כח תהלים קט, ד.

על התפלה נאמר "ואני תפלה" – היא עיקר תיקון ה'אני', האגו, של האדם, המקור של כל מחלות הנפש

רפואת כל המחלות, בכח שש המצוות, היא על ידי תפלה לה'^{כד}. האדם המתפלל לה' הוא בחינת "היכל הקדש באמצע"^{כה} ביחס לששת הקצוות שבונים סביבו את המרחב האלוקי^{כז}. התפלה שואפת להיות מצוה תמידית (כמו שש המצוות התמידיות

כד ראה מגלה כז, א שגם ניסי אלישע הם "ברחמי". על מקומה של התפלה בהקשר של רפואת הנפש - מצד היועץ-המטפל ומצדו של המתרפא - ראה גם **להפוך את החושך לאור** סוף פ"ד, שיעור י"ג כסלו תשפ"א (ח"א) בספירת התפארת ועוד.

כה ספר יצירה פ"ד מ"ד.

כו ראה עוד בנסמן בהערות א ר"ג.

ניגון

574 | כ"ה מנחם-אב תשפ"ד

ניגון • 574

כ"ה מנחם אב תשפ"ד

תיקון הדעת ועבודת הנסיונות

קיצור מהלך השיעור

בלימוד השבועי בספה"ק מאור עינים נלמד דרוש יסודי העוסק בתיקון הדעת של האדם, כך שיכיר את ה' בכל מצב ובכל מדה ומדה שהוא מודד לו, ובהופעה המיוחדת של הדעת בעבודת הנסיונות. יסוד עבודת ה' הוא הדעת - המודעות המכירה את ה' ומתקשרת אליו. הדעת חודרת את ההנהגות השונות של המציאות ומגלה שה' הוא העומד מאחורי כולן, ומנהיג את האדם בכל פעם באופן הטוב ביותר עבורו - האופן בו הוא יכול לקבל אלקות במצבו הנוכחי. גלות מצרים - וכמותה כל גלות, כללית או פרטית - היא גלות הדעת, אבדן ההכרה של ה' במציאות. אכן, גם לברידעת יש זמנים של גדלות דעת, בהם יש לו התקשרות לה' בכל מצב באופן בהיר, ויש זמנים של קטנות, בהם עליו להאחז בזכרון הדעת שהיתה לו ומתוכו להאמין שה' נמצא גם כאן. זמני הקטנות הם הנסיונות, שדווקא העמידה בהם בונה כראוי את היהודי האמתי. במאמר חוזר שוב יסוד של המאור עינים - הצורך בשימור מדרגת הקטנות (קטנות ב') בשביל עבודת ה' כראוי לאורך כל דרך חיי האדם.

יסוד העבודה - דעת

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי וגו'. פירש רש"י (פסוק ט) חבל על דאברין ולא משתכחין וכו'.

ה' מבקר את משה על התלונה שלו על הרעת המצב של ישראל, בניגוד להתמודדות האבות עם נסיונות. התורה שלפנינו עוסקת - אחרי הקדמות יסודיות - בהתמודדות של כל אדם עם נסיונות החיים.

הענין הוא, דנודע סוד גלות מצרים הוא כי הרעת האמיתית היה בגלות, שלא היו משיגין הרעת לעבוד הבורא ב"ה, כענין שנאמר (דה"א כח, ט) דע את אלהי אביך ועבדהו.

דוד המלך מצוה את בנו שלמה "דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה" - עבודת ה' תלויה בדעת (והרמז: בתוך שרש **עבד** מופיעות אותיות **עד-דע** - דעת של "**עד** הוי' בכס"א ו"אתם עדי נאם הוי'"). והמלה **עבודה** היא אותיות **דעה-בו**). "הדעת האמיתי" היינו השגת ה', "כי הוי' הוא האלהים", והדעת הזו היתה בגלות במצרים⁷.

נערך ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה מאוד. מוצאי ח"י טבת פ"ו - כפ"ח.

א שמואל"א ב.ה.

ב ישעיה מג, יב. "**עד הוי' בכס**" עולה **עבד אלהים**.

ג דברים ד, לה. ועוד.

ד אפשר לזהות כאן שלשה שלבים: הדעת גולה למצרים,

גוי יכול להיות עם הרבה שכל והרבה ידיעות (כנתונים) המצטברים במחשב, אבל אמונת ישראל היא סוג של חווייה ידיעה בעצם ביחס לאלקות

ראשון שקודמת לגדלות ראשון (לפי סדר המדרגות: קטנות א' – אמונה; גדלות א' – ידיעת המציאות; קטנות ב' – בטחון; גדלות ב' – השגת המהות^ה). אמונה שמגיעה אחרי הדעת היא כבר בגדר קטנות ב', אמונה שהיא עצמה גם בחינה של דעת, כפי שיוסבר בהרחבה.

הדעת של גדלות א' (ידיעת המציאות) היא כמו ידיעה מתוך לימוד בספר – אני יודע שהדבר כתוב, וגם מאמין שהוא נכון, אבל אמונה אמתית היא משהו אחר.

רבי אייזיק מהומיל מסביר^ב שאמונה היא חוויה שרק יהודי יודע מה היא – גוי יכול להיות עם הרבה שכל והרבה ידיעות (כנתונים המצטברים במחשב), אבל אמונת ישראל היא סוג של חוויה ידיעה בעצם ביחס לאלקות, כפי שמתואר כאן:

ידיעת היש ואמונה באין

כי אחר שידע ויאמין כי מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מניה, והוא תענוג כל התענוגים ברוך הוא וברוך שמו חי החיים, אם כן בכל התענוגים אילו יצויר ח"ו העדר שפעת אורו וחיותו ית' בהדברים הנבראים, היו חוזרים הנבראים לתהו ובהו. וכן בכל העולמות עליונים ותחתונים, אילו יצויר ח"ו העדר חיותו מהן היו כלא היו. ואם כן, הוא העיקר בכל הדברים.

ה"ידע ויאמין" מתייחס כאן למה שמבואר גם בתחלת שער היחוד והאמונה בספר התניא – המציאות מתהווה בכל רגע מחדש מדבר ה' שמחיה אותה, וממילא ה' נוכח בכל ("מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה והוא תענוג כל התענוגים ב"ה וב"ש חי החיים"), ואם החיות

כי באמת הדעת הוא העיקר המביא לידי יראה ואהבה הנמורה. הדעת מולידה בנפש את המדות, שעיקרן אהבה ויראה^ה, הנולדות מעטרא דחסדים ועטרא דגבורות שבדעת. יתכן שיש לאדם אהבה ויראה טבעיות^ה, אבל הן לא בגדר אהבה גמורה ויראה גמורה – גמר המדות, תיקונן והשלמתן, הוא על ידי הדעת (בהיותה המקור של שתיהן), ו"אין המצוה נקראת אלא על שם גומרה"^ה.

"ידע ויאמין"

בהסבר המפורט של פעולת הדעת נוספת כאן מלה חשובה – "ידע ויאמין". בדרך כלל מבינים שהאמונה קודמת לדעת – בתחלה האדם מאמין, בלי השגה, ואחר כך הוא מפנים את האמונה לדעת^ה. אבל הסדר של "ידע ויאמין" מלמד שיש גם אמונה אחרי הדעת, כשמגיעים ל"תכלית הידיעה שלא נדע"^ה חוזרים לאמונה גבוהה יותר (בלשון החסידות, ממשיכים 'מקיף' גבוה יותר).

שתי הבחינות של האמונה נוגעות לנושא עיקרי – מדרגות של קטנות וגדלות, בדגש על החידוש של קטנות ב'. בנושא זה עסק בהרחבה גם הביאור למאור עינים בפרשת שמות, וכאן הוא ההסבר לעיקר סוד יציאת מצרים. בדרך כלל, האמונה שקודמת לדעת היא קטנות

ישראל שאבדו את דעתם מחזרים אחריה וגולים למצרים, ואז השכינה גולה עמהם לתת להם כח לברר ולהוציא את הדעת מהגלות (כלומר, להגיע לדעת אמת ואז לצאת ממצרים אל מקומם האמתי, ארץ ישראל, מקום גילוי הדעת).

ה תניא פ"ג.

ו תניא פט"ז ופ"ח.

ז ראה סוטה יג, ב; תנחומא עקב ו.

ח ראה דרך מצותיך מצות האמנת אלקות פ"א.

ט בחינת עולם יג, לג.

י ראה לקו"מ ת"ז, ח.

יא **לב לדעת** מאמר "אמונה ובטחון" פ"ו (ע"פ דרך מצותיך מצות השבתת חמץ, ועוד). ובכ"מ.

יב מאמר יציאת מצרים פי"א.

את הנוכחות
של ה' בכל דבר
אפשר לדעת - מי
שיש לו עינים
'רואה' שה' ממלא
את העולם, כפי
שהנשמה ממלאת
את הגוף. לעומת
זאת, רחוק יותר
להרגיש את
ה"אילו יצויר" של
חזרת הנבראים
לתהו ובהו, והדבר
נתפס רק בחוית
האמונה

האלקית תעדר מהנברא הוא יחזור לאין ואפס כמו קודם ששת ימי בראשית. החיות האלקית בכל דבר והעדר המציאות ללא החיות הזו הם שני צדדים של אותו ענין, ובכל זאת התפיסה בהם שונה. יחסית, את הנוכחות של ה' בכל דבר אפשר לדעת – מי שיש לו עינים 'רואה' שה' ממלא את העולם, כפי שהנשמה ממלאת את הגוף.¹⁰ לעומת זאת, רחוק יותר להרגיש את ה"אילו יצויר" של חזרת הנבראים לתהו ובהו, והדבר נתפס רק בחוית האמונה. למרות שיש כאן הסק הגיוני, הנברא יכול לדעת את חווית ה'יש', אבל ה'אין' של העדר המציאות לא נתפס לו.

זהו גם היחס בדברי הרמב"ם

בין "לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו" ל"ואם יעלה על הדעת [למעלה מהדעת, בגדר אמונה] שהוא אינו מצוי אין דבר אחר יכול להמצאות"¹¹, כפי שמסביר הרבי מליובאוויטש¹² (שמגדיר שאין הכוונה בהלכות אלו לעצמות ה', הנבדלת לגמרי מהנבראים, אלא למציאות ה' כ"מצוי ראשון" ה"ממציא כל נמצא" לעומת מדרגת האלקות שמעל היות ה' מצוי, ודוק). גם הדעת וגם האמונה הן אלקיות, אלא שהדעת תופסת ב'יש' והאמונה ב'אין'.

ואם כן, כשיאמין בזה ודאי לא יתאוה לשום תענוג בעולם, מאחר שעיקרו הוא הבורא ב"ה, ואם כן טוב יותר לדבק את עצמו בתענוג האמיתי, דווקא בכח האמונה, שתופסת ב'אין', לאיין

ולשלול את כל התאוות הנפולות. התחושה-האמונה שהכל חולף, עשוי וקרוב להיעדר ולהתאין, מאפשרת את עבודת הצדיק – להחליף-להעלות כל תאוה ותענוג חולף לתענוג אלקי אמתי ונצחי. במושגים השגורים בחסידות¹³, הדעת הראשונה היא בעצם דעת תחתון, התופסת את המציאות כיש ואת האלקות שמהוה אותה כאין (בלתי נתפס) – למרות שאין תפיסה באין האלקי, יש ידיעה שהוא המהוה את היש (שהרי "אין דבר עושה את עצמו"). לעומת זאת, הדעת השניה, שנקראת כאן אמונה (שגם לה יש גדר דעת, כנ"ל), מתחילה להיות דעת עליון – הדעת שהאלקות היא היש האמתי והמציאות שלמטה היא אין. האמונה שהמציאות התחתונה היא אין מכוונת את התודעה ליש האמתי שלמעלה וגורמת לצדיק, בדרך ממלא, לפרוש מתענוגי העולם הזה ולהתענג על ה'.

לא להפריד את השכינה

ולא להפריד ח"ו משרשו, ליקח התענוג כמו שרואה בעין הגשמי, ויקרא ח"ו נרנן מפריד אלוף (משלי טז, כח), מפריד אלופו של עולם משכינתיה (ת"ז הקדמה, ב:). כי כל הדברים מכונים בשם שכינה, דהיינו חיות הש"י השוכן בכל הדברים. ואם הוא עושה הדבר כמו שעושים אנשי המונים אזי מפריד ח"ו.

החיות האלקית שבכל דבר היא נוכחות ה' במציאות הנקראת שכינה. מכיון ששכינת ה' מהוה כל דבר, "כל הדברים מכונים בשם שכינה".

יג ברכות י, א.

יד הלכות יסודי התורה פ"א הלכות א"ב.

טו ראה הדרן על הרמב"ם תשל"ה (ח"א) ותשמ"ט.

טז ראה ע"ח שכ"ה דרוש ב (מ"ק); סידור עם דא"ח ד"ה "מזמור לתודה" (מד, א), ובכ"מ.

החיות שבתוך

כל דבר היא
השכינה,
וכשהאדם
לוקח את הדבר
לעצמו, ומפריד
אותו ממקורו,
הוא מפריד את
השכינה מקוב"ה -
"נרגן מפריד
אלוף"

דרחימותא"כ^א, ושיא האהבה הוא אהבת "בכל מאדך"^כ, "בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו במאד מאד" (זהו הפירוש השני במשנה ל"ובכל מאדך", אך הוא מביא רק אותו, בהיותו העיקר בעבודת ה' יתברך). זו דרשה של לשון נופל על לשון (מדה-מודד-מודה-מאד) – על ידי ההודיה ממשיכים לכל מדה את ה"א, הרומזת לאלופו של עולם^{כב}, והופכים אותה למאד (על דרך המעבר מ'איש המונים' ל'איש אמונים', כנ"ל). "מאד מאד", "כפלים לתושיה"^{כג}, כנגד שתי מדות הלב העיקריות, חסד וגבורה (הכוללות "כל מדה ומדה שהוא מודד לך").

להבין הדבר מהו בכל מדה ומדה. דנודע כי השי"אין סוף, וא"כ הוא דבר שאין לו גבול ותכלית. והעולם הוא דבר שיש לו גבול. וא"כ איך אפשר לעולם לסבול אור השפעת חיותו, ששוכן בכל הנבראים כנ"ל, מאחר שאין לו ית' גבול. אלא הוא ית' מנהיג עולמו על ידי מדותיו, והמדות נקראים מה שמדר השי"א וצמצם את עצמו כביכול באופן שיוכל העולם לסבולו, וזהו לשון מדה.

כדי שהעולם המוגבל יוכל לסבול^{כד} את אור ה' הבלתי מוגבל ה' צמצם את עצמו בעשר הספירות, שמודדות-מגבילות בכליהן את האור, וכך מאפשרות לעולם להכיל אותו ללא שבירה

אם החיות היתה יוצאת, והנברא היה חוזר לאין, השכינה (המהווה את מציאות היש') היתה חוזרת להכלל בקוב"ה (שמצדו הכל 'אין')^כ. אך במציאות הנוכחית, מציאות של 'יש', החיות שבתוך כל דבר היא השכינה, וכשהאדם לוקח את הדבר לעצמו, ומפריד אותו ממקורו, הוא מפריד את השכינה מקוב"ה – "נרגן מפריד אלוף". העושים כך לא נקראים כאן 'רשעים' (שיוגדרו בהמשך), או לא-יהודים, אלא "אנשי המונים". עם ישראל נקרא "גוי צדיק ש"מר אמונים"^{כה} (ודרשו חז"ל "שומר אמונים"^{כו}) ומי שמוציא מה"אמונים" – "אמונים" את ה"א, "אלופו של עולם", הופך ל'איש המונים'. משימתו של אברהם אבינו – וזרעו אחריו – כ"אב המון גוים"^{כז} להחדיר את גילוי ה"א בתוך ההמון (שלולי זאת לוקח-מפריד לעצמו את השכינה).

כל אריכות ההסבר הזו מתארת את הדעת האמתית בעבודת ה', הגומרת את האהבה והיראה:

על כן בודאי מי שיש לו דעת זה, יראה בכל דבר הפנימיות המקיימו שהוא שכינתו ב"ה, וידבק בו. ויבוא לידי יראה ואהבה.

להודות מאד מאד על כל מדה ומדה

ואהבה נקרא כמ"ש במשנה (ברכות נד.) ואהבת וגו' בכל מאדך, בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו במאד מאד.

על ידי הדעת בא האדם ליראה ואהבה, כשהעיקר הוא האהבה, "לית פולחנא כפולחנא

יז ראה מאמר הברכות פ"א (ובכ"ד).

יח ישעיה כו, ב.

יט שבת קיט, ב.

כ בראשית יז, דה.

כא זהר ח"ג רסז, א.

כב דברים ו, ה.

כג ראה סמ"ק סימן ב; הובא בב"י או"ח סימן סא.

כד איוב יא, ו.

כה בדרך כלל סוד הסובל כל עלמין - הממוצע בין סובב כל עלמין לממלא כל עלמין (ראה זהר חדש בראשית ו, ד ועוד; ספר הבהיר אות קב (עמ' מד) וביאורו בכלל גדול בתורה ביאור יג; אור תורה (קה"ת) קיא, שפב; מעין גנים ח"ב פרשת וארא הערה מא, ועוד) - הוא כח ה' לסבול את כל הנבראים (על דרך רב הסובל את כל תלמידיו), אך כאן הדגש הוא כח העולמות לסבול את ה' ודוק.

זהו עומק ענין הצניעות - מאז חטא אדם הראשון יש בוש בעירום, ואי אפשר להכיל את הזולת ולהתייחס אליו אם הוא ערום. הצניעות היתרה בנשים היא משום שאי אפשר לקבל את מעלת הנוקבא, מעלת השכינה, ללא לבוש

הוא יצטמצם-יתלבש בכל פעם כדי להנהיג את עולמו. ההנהגה משתנה מדור לדור ביחס להנהגת הכלל^{לא} וגם מעת לעת ביחס להנהגת הפרט, מתוך ידיעת ה' באיזו מדה מסוגל לתפוס אותו האדם בעת ההיא. לעתים יודע ה' שלפי מצבו הרוחני של האדם הוא יכול לתפוס אותו, להרגיש אותו ולהתקשר אליו, רק בהנהגה של דין, ועל אף שהדבר עלול 'לקומם' את האדם (כמו שאכן קרה אצל משה רבינו^{לב}) – זו טובתו האמתית. ה' מצמצם את עצמו כדי שהאדם יוכל לסבול-לקבל אותו, אבל עבודת האדם היא ההפשטה – היכולת לזהות את ה' מבعد לכל הלושים. זו הוראת ה' בהתגלות של מתן

תורה, תכלית חומש שמות: "אנכי הוי' אלהיך"^{לג} – אני הוא שנגליתי עליך בים כבחור איש מלחמה ובמתן תורה כזקן מלא רחמים^{לד}.

ואם האדם יש לו דעת, בורא מקבל אלהותו ית' כפי מה שמדר את עצמו אליו בעת ההיא, וישמח בקבלת אלהותו ית' עליו, ויהא מודה לו במאוד מאוד, ועובד אותו ביראה ואהבה גמורה, מאהר שיש לו דעת, והדעת הוא הכולל אותן כנודע. הדעת היא הידיעה-האמונה שה' יודע

(ואף שעשר הספירות באצילות הן "עשר ספירות... שאין להן סוף"^{כו}, הן כח הגבול המשער ופועל את הגבול שבעולמות התחתונים^{כז}). עשר הספירות נקראות במאור עינים עשרה שכלים^{כח} – כל ספירה היא שכל^{כט}, גילוי אלקי הנבחר בדעת ה' לאותו זמן, כדלקמן.

המדות, לשון מדידה, מתבארות הרבה פעמים גם כמדים-לבושים^ל. גם הלבוש הוא צמצום, כדי לאפשר לזולת לקבל את הזולת. זהו עומק ענין הצניעות – מאז חטא אדם הראשון יש בוש בעירום, ואי אפשר להכיל את הזולת ולהתייחס אליו אם הוא ערום (והצניעות היתרה בנשים היא

משום שאי אפשר לקבל את מעלת הנוקבא, מעלת השכינה, ללא לבוש).

וכל זה כפי שגזרה חכמתו ית' שאינה מושגת, פעם מודד במדה זו ופעם במדה אחרת, כפי שגזרת חכמתו ית' שצריך בעת ההיא להנהיג עולמו על ידי שפעת חיותו. וכן לכל אדם מישראל מודד את עצמו ומצמצם אלהותו ית' כפי כח האדם ושכלו בזמן ההוא, פעם בחסד ופעם ברחמים, כי אי אפשר לאדם לקחת אלהותו ית' בעת ההיא כי אם בזאת המדה דוקא.

חכמת ה' הנעלמת מאתנו גוזרת באיזו מדה

לא ראה בריש ספר חסד לאברהם (לרבי אברהם אזולאי) על שינוי ההנהגות, וכן בקבלת הרמח"ל - וכהמשך לה בקבלת הגר"א - תופסת מקום עיקרי הבנת הספירות כהנהגות ה' את הבריאה. אכן, כפי שמבואר בדרוש כאן, כל ההנהגות הן בגדר 'הוראת שעה' של ה', בעוד התורה - שהיא 'חיי עולם' (לשון ברכת התורה, וראה שבת י, א) - היא פנימיות כל ההנהגות. לכן החסידות העדיפה לא להתמקד בהבנת הספירות כ'הנהגות', משום שזו חיצוניות הספירות, אלא בחיזוק ההכרה הפנימית של המנהיג שבפנימיות הספירות, ודוק.

לב בטענתו על הנהגת ה', עליה עונה ה' בתחלת פרשת וארא (ועל כך נסוב הדרוש דנן).

לג שמות כ, ב.

לד מכילתא פרשת השירה ד.

כו ספר יצירה פ"א מ"ה.

כז פרדס רמונים ש"ג פ"ד. וראה תניא אגה"ק כ.

כח לקמן בפנים, ועד"ז בפרשות ואתחנן, ראה ובהשמות ד"ה "לא ייעף ולא ייגע" (וראה גם פרשת שמות ובהשמות ד"ה "עקב אבינו לא מת").

כט בתחלת ספר יצירה מונה פירוש הראב"ד לב שכלים, סוד לב נתיבות חכמה (החל מ"שכל מופלא", הנתיב העליון, "נתיב לא ידעו עיט"), וכאן עשר הספירות הן עשרה שכליים.

ל חדא"ג מהרש"א על שבת קנ"ג, א ד"ה "בגדיך", לקו"ת ויקרא נ"א, ד; פתחי שערים נתיב אורות אח"פ דא"ק פתח א.

עושי רצונו של מקום הם ה'עוזרים' לה' להתלבש בלבוש המסוים, מתוך הסכמה והודאה שה' בחר בדיוק במה שנצרך לאדם כעת כדי להכיר את ה' ולהתקשר אליו

— לכוון ב־ד רבתי של אחד לקבל (לסבול) ארבע מיתות בית דין כדי לייחד את ה'. ד מיתות בית דין הן כנגד ד אותיות שם הוי"ו ב"ה^{לט}, "שם בן ארבע" (וד"פ מיתה עולה 1820, סוד פעמים הוי", מנין שמות הוי' בתורה), וכשאדם מכוון ליחד את ה', על ידי מסירת נפשו על קידוש ה', מתחולל בתוכו היחוד — יחוד של ה' אתו (הוא נכלל בה' וה' נכלל בו) ועם המציאות. בקבלת ארבע מיתות בית דין, הנהגת ה' באופן של דין, נעשה היחוד של קריאת שמע — "הוי'" (מדת הרחמים) "אלהינו" (מדת הדין) הכל "הוי' אחד". גם ברחמים ("טוב") וגם בדין ("טוב מאד"^ל), עליו "הוי' מודה לו במאד מאד") — **הכל רחמים** (בגימטריא שמחה^{מא}, הכרה המאפשרת לעבוד את ה' בשמחה תמיד), כי הכל מכוון ליכולת המדויקת של האדם לקבל אלקותו ית' בכל עת. היחוד הזה נעשה על ידי הדעת — "אתה הראת לדעת כי הוי' הוא האלהים"^{מב}, "וידעת היום והשבות אל לבבך כי הוי' הוא האלהים וגו'"^{מג} (מבין שני הפסוקים, ההתגלות מלמעלה והעבודה מלמטה, מובא כאן הפסוק שתלוי בעבודת האדם) — והדעת הזו היתה בגלות במצרים (וכך בכל הגלויות שנקראו על שם מצרים^{מד}).

היפוך מדות הדין והרחמים

וכשעובר כך בדעת זה, נעשה גם כן הדין

באיזו מדה להתייחס אלי כעת, בהיותה היחידה שדרכה אני יכול להתקשר אליו יתברך ברגע זה, וממילא אני מודה לה' במאד מאד על כל מדה ומדה שהוא מודד לי. בפרשה הראשונה של קריאת שמע, בה נאמר "בכל מאדך", ישראל נקראים "עושי רצונו של מקום"^{לה}. לפי דברי בעל המאור עינים כאן יתפרש ש"עושי" הוא לשון תיקון^{לו}, שמשמעותו גם לבוש^{לז} — עושי רצונו של מקום הם ה'עוזרים' לה' להתלבש בלבוש המסוים,

מתוך הסכמה והודאה שה' בחר בדיוק במה שנצרך לאדם כעת כדי להכיר את ה' ולהתקשר אליו (ובהודאה זו הוא ממשיך לתוך המדה את ה"א, גילוי אור ה' אלופו של עולם, כנ"ל). הדעת הזו 'גומרת' את האהבה והיראה.

ולוה הטעם צריך כל אחד לקבל עליו בשעת קריאת שמע בדי' דאחד ד' מיתות בית דין, וליחד שמו באמת, כמ"ש כי עליך הורגנו כל היום זה שמקבל עליו ארבע מיתות בית דין למען יחוד שמו הגדול ית'. כי בודאי נעשה יחוד הוי"ה שהוא רחמים ואלקים שהוא דין, מאחר שמקבל אלהותו ית' בשתייהן. וזהו ה' אלהינו ה' אחד (דברים ו, ד), בין שמתנהג עמו במדת הוי"ה בין במדת אלהינו, הכל ה', שהוא חסד האל ית' בכדי שיוכל לקבל אלהותו ית' בדבר ההוא מאחר שכך צריך לו בעת ההיא. וזהו כי ה' הוא האלהים וגו' (דברים ד, לט). וכל זה על ידי הרעת, כמו שכתוב בתחילת הפסוק וידעת היום וגו'.

לאור כל זה מוסברת כוונה בקריאת שמע^{לח}

לה ברכות לה, ב. ראה מהרש"א חד"א ג ד"ה "שנאמר ואספת דגנך".

לו ראה ראב"ע על בראשית ב, ד; בראשית רבה יא, ו (ובכ"מ); פסיקתא רבתי ו; זהר ח"א מז, ב.

לז תרגום אונקלוס לדברים כב, ה.

לח מגלה עמוקות ואתחנן אופן רלט ועוד.

לט ראה פנ"ח שער ק"ש שעהמ"ט פ"ח.

מ בראשית א, לא.

מא **מלכות ישראל** ח"ב מאמר "המנהיגות וחוש הדבור" פ"ו;

אמונה ומודעות עמ' קכג הערה נט. ובכ"מ.

מב דברים ד, לה.

מג שם פסוק לט.

מד ע"פ ויק"ר יג, ה.

הדעת של הצדיק מגלה את כוונתו הפנימית של ה' מגלה שמתחת לכל הלבושים השונים ה' עצמו הוא רק טוב וחסד

המשיך על עצמו כשהפך רחמים לדין. ההיפוך שפועל הצדיק בכח הדעת, כח התורה – היפוך כפול, לעצמו ולזולתו – רמז בכפילות במאמר בן בג בג, "הפוך בה והפוך בה". אפשר לרמוז זאת גם בשם בן בג בג עצמו – בג רומז למדות ה-ב וה-ג במדות הלב, מדת הדין של הגבורה ומדת הרחמים של התפארת, ובן בג בג מבין בהיפוך המדה ה-ב למדה ה-ג, לעצמו וגם לזולתו.

דעת של צדיקים, בינונים ורשעים

מדברי המאור עינים עולה גדר חדש לצדיקים ורשעים – גדר הצדיק הוא 'יש לו דעת' וגדר הרשע הוא 'אין לו דעת'. מהו, לפי זה, גדר הבינוני? נראה, גם לפי המושך התורה הזו, שהכי מתאים להגדיר 'יש לו קצת דעת'.

בלשון חז"ל 'קצת דעת' היינו "דעת קצרה" – לעוברי דרכים חסרה רחבות הדעת הנדרשת לתפלה כתקנה, בפירוט הנדרש, והם מתפללים תפלה קצרה בה נאמר "צרכי עמך מרובין ודעתן קצרה, יהי רצון מלפניך וכו'". המתפלל אומר לה' – 'אין לי כעת שכל, אין לי רחבות הדעת לפרט את כל צרכי, בבקשה תעשה כל מה שאני צריך'. במושגי הקטנות והגדלות, דעת קצרה היא קטנות הדעת ודעת רחבה היא גדלות הדעת. הקטנות של הבינוני, ש'יש לו קצת דעת', היא קטנות ב' ואילו הגדלות של הצדיק היא גדלות ב'. כפי שנתבאר באריכות בגליון הקודם, גם כאשר הצדיק מגיע לשלמות הגדלות (גדלות ב') עליו להמשיך לשמור את היניקה (קטנות ב') – לומר "כגון אנא בינוני"⁽⁷⁾ (ואפילו "הלואי בינוני"⁽⁷⁾). בפרט מתגלה אצל הצדיק הדעת הקצרה כאשר עליו לעסוק עם תלמידיו, בשיעור או בשיחה, ואז עליו 'לקצר את דעתו' בהתאם

רחמים, מאחר שמאמין ומקבלו בשמחה ומורה לו מאוד ומחזיק את הדין כאילו הוא חסד, נעשה כן באמת. וזהו צדיקים מהפכים מדת הדין למדת הרחמים (יבמות סד). כמו שכתוב גם בתניא⁽⁷⁾, כאשר אדם מאמין שגם הקשיים והיסורים שעוברים עליו הם טוב אלקי – הכל נמשך מעדן העליון,

עדן סתימאה – הוא זוכה שהם הופכים להיות טוב הנראה והנגלה, הדין הגלוי הופך לחסד גלוי. הדעת של הצדיק מגלה את כוונתו הפנימית של ה', מגלה שמתחת לכל הלבושים השונים ה' עצמו הוא רק טוב וחסד.

והרשעים, אף שמתנהג הבורא ב"ה אתם במדת הרחמים אין מקבלים אלהותו על ידי זה, מאחר שאין להם דעת, ומפרידים אותו מהבורא ית'. והופכים למדת הדין.

הרשע הוא ההיפוך הגמור של הצדיק: הצדיק הוא ברי' דעת שמכיר את ה' ואת טובו בכל מצב, לא רק בחסד וברחמים אלא גם בדין, ובכך הוא הופך את הדין עצמו לרחמים. ואילו הרשע לא מכיר את טוב ה' אפילו בחסד, והוא חושב שההטבה שקבל היא טבעית, היא 'מגיעה לו' ולא תלויה ברחמי שמים. בכך הוא מפריד את הרחמים מה' יתברך והופך אותם עצמם לדין, ר"ל.

והצדיק יוכל לתקן גם זה שקלקלו רשעים ומהפכים למדת הרחמים. וזהו בן בג בג אומר הפוך בה והפוך בה (אבות פ"ה מכ"ב). כי על ידי התורה שהוא הדעת יהפוך מה שמתנהג עמו הבורא ית' במדת הדין יהפוך למדת הרחמים, וגם יהפוך מה שקלקלו הרשעים כאמור לעיל, והבן.

החידוש הוא שהצדיק בדעתו פועל לא רק להפוך לחסד את מדת הדין שהוא חווה, אלא גם להפוך בחזרה לחסד את מדת הדין שהרשע

מו ע"פ ברכות סא, ב. וראה תניא פ"א.
מז בית רבי ח"ב פ"ח הערה ג.

מה תניא אגה"ק יא ("להשכיל בינה"). נלמדה באריכות בשיעורי כ"ב כ"ט אדר (נפסו בגליונות ויקרא שמיני) תש"פ.

מנסין את כל אחד בעשר נסיונות. כמו שאמרו באברהם (אבות פ"ה מ"ג) עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם.

את יחוד ה' של קריאת שמע, עם הקבלה של מדת הדין של ה' וההבנה ש'הכל רחמים', דורשים מהאדם לאמת במציאות על ידי עמידה בנסיון. כשם שאברהם אבינו, המאמין הראשון, נתנסה בעשרה נסיונות ועמד בכולם, כך כל אחד מבני אברהם עובר עשרה נסיונות בחיים. לכל אחד יש שבע נפילות, "שבע יפול צדיק וקם"^נ, ועשר עמידות (בנסיון, בע"ה) –

"מרובה מדה טובה"^י.

מהו נסיון? בחסידות מובאת^י בדרך כלל הגדרתו של רבי מנחם מענדל מויטבסק^י (חברו-עמיתו של בעל המאור עינים), לפיה כל נסיון הוא בעצם נסיון באמונה. כאן, יש העמקה בהגדרת הנסיון כסילוק ההתקשרות של הדעת (מתאים לקישור האמונה והדעת שהוסבר באריכות):

והנסיון הוא שמסלקין ממנו ההתקשרות שהיה קשור בה' יתברך על ידי הדעת, בעת שבא לידי נסיון, ונשאר אצלו רק הבחירה. כי לולא זה לא היה נקרא נסיון, כי בודאי על ידי ההתקשרות יאחז צדיק דרכו. ועל ידי זה נתמעט הדעת אצלו, לא סילוק הדעת ממש.

כח הדעת מוגדר בתניא כ"התקשרות והתחברות"^י והנסיון הוא סילוק כח ההתקשרות (ובסמוך יתבאר הדיוק בכך). כאשר נלקח

נה משלי כד, טז.

נו יומא עו, א.

נז דרך מצותיך מאמרי אדמו"ר הצ"צ ד"ה "אחרי ה' אלקיכם תלכו" (קפו, ב).

נח פרי הארץ וירא ד"ה "במדרש פתח רבי יצחק".

נט תניא פ"ג וראה באריכות בח"א של התועודות כ"ד טבת (נדפס בגליון בא) תשפ"ה.

מצינו אצל
צדיקים גדולים
שהיתה להם
תפלה-קצרה
מיוחדת בלכתם
בדרך - רבי
פינחס מקוריץ
התפלל "נחני
בדרך אמת" ורבי
דוד מלעלוב
התפלל 'טאטע,
היט מיר'

לדעתו הקצרה של התלמיד – "לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה"^{מח} (וכך, את "כגון אנא בינוני" אמר רבה דווקא לתלמידו אביי). כלומר, על הצדיק לדעת את ה' בשתי דעות במקביל – בסוד "אל דעות הוי"^{מט} – בדעת קצרה ובדעת רחבה.

כך מצינו אצל צדיקים גדולים שהיתה להם תפלה-קצרה מיוחדת בלכתם בדרך – רבי פינחס מקוריץ התפלל "נחני בדרך אמת"^נ ורבי דוד מלעלוב התפלל 'טאטע, היט מיר' (אבא, שמור עלי')^{נא}. גם אצל משה רבינו

אנחנו מוצאים תפלה קצרה – "אל נא רפא נא לה"^{נב} – בזמן שלא מתאים להאריך בתפלה^{נב}. בחסידות מבואר^{נב} שיש מעלה דווקא באותה תפלה קצרה, שפוגעת בעצמות ממש. בתפלה-דעת רחבה מגיעים לגילויים, אבל בתפלה-דעת קצרה אפשר להגיע לעצמות, וצריך לשמור במקביל את שתיהן.

עבודת הנסיונות

אחרי ההקדמות היסודיות והחשובות מגיע התוכן העיקרי ב'עבודה' של הדרוש הזה – שהוא העמקה במה שהתבאר עד כה – עבודת הנסיונות:

אך שצריך כל אחד ואחד לבוא לידי נסיונות, אף שמקבל אלקותו במחשבתו כנ"ל מכל מקום

מח פסחים ג ב ועוד. בשרש **קצר** יש עושר מובנים וגם נשיאת הפכים - בארמית 'קציר' הם חולים, אבל קצירה היא גם סיום תהליך ארוך ומפרך של חרישה, זריעה וצמיחה.

מט שמואל"א ב, ג וראה הנסמן לעיל הערה טז שהכוונה שאצל ה' יש שתי דעות - דעת תחתון ודעת עליון - בו זמנית.

נ ראה מדרש פנחס יב, א (אות יז).

נא וראה אוצר ישראל השלם ילקוט עובדין טבין כו' אות ז.

נב במדבר יב, ג.

נג ראה ספרי ותנחומא (הובא ברש"י) עה"פ.

נד ראה אוה"ת במדבר ח"ג עמ' תב"ת רתו. ובכ"מ.

גם כשנלקחת מהאדם ההתקשרות לה' - וגם ההתקשרות לצדיק, המקשר אותו לה' - נותר בו כח הבחירה, והנסיון הוא האם יבחר להתעקש ולהאמין בה' בכל מקרה

החלל הפנוי ומאיר אותו – כח ההתקשרות לה' גם בתוך החלל הריק, קו של תקווה לגלות את טוב ה' בכל.

מבואר³⁰ שהקו מכיל שלשה ממדים, כנגד השתלשלות-התלבשות-השראה (מושגי היסוד של קבלת הרמ"ק, קבלת האריז"ל וקבלת הבעל שם טוב³¹): חיצוניות הקו, סוד "קו המדה", כח ההתחלקות שבקו (מקור ההשתלשלות); פנימיות הקו, סוד החוט שבו, התופר ומחבר את פרטי המציאות (מקור ההתלבשות); מקור הקו, כח ההתקשרות שבו לאור אין סוף שלפני הצמצום ועוד מעלה-מעלה בקדש (מקור ההשראה). כפשוטו, מקור הקו הוא כח ההתקשרות שבדעת – הכח שמסתלק בעת הנסיון (בו 'לוקחים לי את [קבלת] הבעל שם טוב'). אז נותר לאדם כח הבחירה, שבנידון דנן היא **הבחירה לחבר** בין הדין והרחמים הנראים במציאות (מכח חיצוניות הקו, הפועלת חלוקה בין הדברים השונים), מתוך אמונה שהכל בא מה' (אמונה שאינה מוחשית כאשר מסתלק כח ההתקשרות). זהו ההסבר העמוק לכך שכאן יש שימוש רק במושג התקשרות (לה') ולא בהתחברות (שהוא בין "כל ישראל חברים"³² ועד לכל פרטי הבריאה).

ביחס לצמצום הראשון, ההגדרה של ה'סילוק' כ'מיעוט' בלבד (שמתאימה גם לעומק המבואר בחב"ד) אומרת שגם אחרי הצמצום נותר משהו מהאור המקורי בחלל הפנוי (אלא שהוא כל כך קלוש ביחס למה שנשאר

מהאדם כח ההתקשרות הוא מרגיש רחוק מה' (ריחוק התובע ממנו לעשות תשובה). אכן, גם כשנלקחת מהאדם ההתקשרות לה' – וגם ההתקשרות לצדיק, המקשר אותו לה' – נותר בו כח הבחירה, והנסיון הוא האם יבחר להתעקש ולהאמין בה' בכל מקרה. גם כח הבחירה שייך לדעת³³, אבל לפי המבואר כאן הוא מתגלה דווקא במצבים של קטנות הדעת, דעת קצרה. בנסיון מתמעטת הדעת, כבר אין דעת גדולות – התקשרות מלאה לה'

שמבטלת את הצורך בבחירה – אבל נשארת דעת דקטנות שמאפשרת בחירה³⁴.

הצמצום, הקו והרשימו

ההשוואה בין המושגים 'מיעוט' ו'סילוק', שמובאת כאן ביחס לדעת, מזכירה את האמור בסוד הצמצום, שהצמצום הראשון הוא יחסית בגדר סילוק האור והצמצומים הבאים אחריו אינם אלא מיעוט של האור³⁵. ואכן, הצמצום הוא העלמת הנוכחות של ה', שמקשה לראות את נוכחות ה' במדת הדין ומאפשרת לרשעים חסרי-הדעת לא לראות אותה גם במדת הרחמים. במושגים האלה, הדעת היא קו האור שחודר אל

ס ראה הנפש פ"ז (עמ' קכג).

סא מהפסוק "כי מנסה הוי' אליהם לדעת הישכם אלהים את הוי' אליהם בכל לבבכם ובכל נפשכם" (דברים יג, ד) משמע שלפני הנסיון ה' לא יודע אם האדם יעמוד בו. מכיון שידעת ה' היא בלתי מוגבלת, ולא ניתן לומר שמשנהו נעלם ממנו, דורשים בחסידות (לקו"ת ראה ד"ה "אחרי ה' אליהם תלכו") את הפסוק כמלמד שתכלית הנסיון היא חיזוק הדעת של האדם – "לדעת הישכם אלהים וגו'", לעורר בו דעת ("לדעת") שמולידה אהבה תקיפה שבבחינת ישי' ("הישכם אהבים"). אכן, במ"א בארנו שהנסיון הוא עצם החוויה שה' אינו יודע, כביכול, מה יקרה כאן – חוויה שהיא עצמה סילוק ההתקשרות לה' ולידיעתו החובקת-כל – והכל נותר תלוי בבחירת האדם. כמובן, בחירה נכונה של האדם מחזקת את דעתו ומגבירה את אהבתו לה', כפירוש השגור בחסידות.

סב לקו"ת הוספות לויקרא נא, ג; ד. ובכ"מ.

30 ראה בכללות בד"ה "בריש הורמנותא דמלכא" (נדפס במגיד מראשית אחרית) ובשיעור ג' אדר תשע"ב.

31 מאמר השפלות והשמחה פ"ב. מבואר בהטבע היהודי מאמר "המודעות העתידית" עמ' מה ואילך; בעתה אחישנה פ"א ובכ"מ.

32 מה מדרש תהלים פק"ב.

גלות הדעת במצרים

והנה כשהיו ישראל במצרים היה הדעת בגלות. כי קליפה קדמה לפרי. כי הדעת היה מכוסה בקליפות, כמו קליפת האגוז. כמו שאמר הכתוב (שה"ש ו, יא) אל גינת אגוז ירדתי, שהוא על גלות מצרים. ובאגוז יש קליפה חיצונית היותר קשה ומכסה את האוכל, ותחתיה קליפות דקות זה על זה. ובגלות מצרים נשברה קליפה הקשה, כדי שיוכלו לראות האוכל. הגם שנשארו עדיין קליפות הדקות, עד שיבוא משיחנו במהרה בימינו שיתגלה הפנימיות לגמרי, מכל מקום עיקר ההתכנסות נתגלה.

ביציאת מצרים, עם עשר המכות לקליפת מצרים, נשברה הקליפה הקשה ונתבררו **רב** ניצוצות מתוך **רפח**. אכן, עדיין נשארו בעולם קליפות – ועוד **פא** (**אלהים**) ניצוצות לברר – עד ביאת משיח בב"א. ביציאת מצרים נשברה קליפת האגוז הקשה אבל עדיין נותרו הקליפות הדקות – ניתן לראות את היעד, את הפנימיות, את דבר ה' שבמציאות, אבל עדיין הדעת לא מתקשרת בו לחלוטין. דימוי נוסף¹⁰ הוא שביציאת מצרים נעשתה המילה, חיתוך והסרת הערלה הגסה, ומכאן ואילך כל אחד יכול לקיים "ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד"¹¹, אבל עדיין לא זכינו לפריעה, חיתוך הקרום הדק וגילוי העטרה, ולכן נזכה רק בקיום היעוד העתידי "ומל הוי' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך וגו'"¹².

כי מצרים אותיות מצר ים, כי יש ים החכמה, שהוא הדעת שבא משם. ומי שאין לו דעת כלל,

הזכרון של האדם יכול להגיע לרשימו של ההתקשרות הקודמת שלו, שבנסיון 'הודחקה' ללא מודע, והוא גם יכול להגיע ללא-מודע הקולקטיבי של עם ישראל – לזכור את יציאת מצרים ואת מתן תורה

בצמצום-מיעוטים אחרים, עד שיחסית אליהם צמצום זה נחשב כסילוק). מה שנשאר בחלל הוא בסוד ה'רשימו', שאחד המשלים עבורו הוא דיח שנותר בכלי אחרי שרוקנו אותו מנוזל¹³. לענייננו, גם בסילוק הדעת-ההתקשרות בעת הנסיון נותר רושם מהדעת הראשונה – הרשימו הוא בעצם דעת קצרה, קטנות ב', שהיא רשימו של הדעת השלמה. אותו רושם שנותר מהדעת הרחבה מאפשר לעמוד בנסיון: ואם עומד בנסיון, על ידי שנקבע בלבו מקודם כשהיה לו דעת רחב.

משל נוסף לרשימו הוא זכרון¹⁴ – זכרון של האור שהאיר קודם בחלל הפנוי. הזכרון של האדם יכול להגיע לרשימו של ההתקשרות הקודמת שלו, שבנסיון 'הודחקה' ללא-מודע, והוא גם יכול להגיע ללא-מודע הקולקטיבי של עם ישראל – לזכור את יציאת מצרים (כתכלית רבות מהמצוות, "זכר ליציאת מצרים") ואת מתן תורה¹⁵. כאשר נזכרים ברשימו ומגלים אותו אפשר 'לשחזר' את כל האור שאבד (משום שיש ברשימו מעלה גם לגבי הקו – ההתקשרות הגלויה – כמבואר בחסידות¹⁶ שהצמצום לא נגע כלל באותיות הרשימו, והיינו מעלה בקטנות ב' גם ביחס לגדלות ב', וד"ל).

10 ראה אוה"ת סידור (תפלה) עמ' קנח.

11 ראה ליקוטי הלכות או"ח הלכות תפילת ערבית ד (ובכ"ד בספרי חסידות).

12 מסופר שהמגיד ממעזריטש - בצעירותו - לא קבל לשיבתו תלמיד שלא הצליח להזכר במעמד הר סיני (וראה גם אמת ליעקב [סאדיגורא] י"ט כסלו).

13 אוה"ת בראשית ח"ו עמ' תתרסח, ב; המשך "מצה זו" תר"ם פ"ו; המשך "ונתתי" תר"ם פ"ט; סה"מ תרמ"ג עמ' עט ואילך. ועוד.

ע עפ"י תניא אגה"ק ד.

עא דברים י, טז.

עב שם ל, ו.

"כן דעה חכמה לנפשך" עולה שבת! אחרי ששה ימות החול בהם צריכים לומר "לא" לכל מה שאינ בו אלקות בגלוי, זוכים בשבת לראות את האלקות בכל ולומר "כן" גם למה שנשלל קודם

בעבודה מאומצת (הגעשמאק שיש בקבלת עול מלכות שמים, כפי שמודגש אצל הרבי^ל). מי שחש שכל עבודה בקבלת-עול היא עבודת פרך קשה ומרה – נמצא עדיין במצרים, דעתו עדיין בגלות (ובסגנון פשוט, לבחור ישיבה שקשה לו להתמסר לעבודת ה', ללימוד ולתפלה, יש לומר: דע לך, חבר יקר שלי – רשע... – שאתה במצרים, הדעת שלך בגלות, ולכן 'לא בא לך' לעבוד בכלל...).

על כן נאמר (שמות ב, כה) וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים. שבא הדעת להבחין בהדעת שאף

בחינת אלקים הוא קבלת אלהותו ית'.

דעת ה' מבחינה בדעת שלנו – האם דעתנו כבר מתחילה להתפתח, לצמוח ולהתבטא, ואנחנו כבר מוכנים לקבל את עשר המדות האלקיות, עשרת השכליים (כל אחד בעתו ובזמנו, כפי גזרת ה' היודע הכל), כולל לקבל את האלקות דרך מדת הדין של שם אלקים.

דעה גם ברעה

וזהו (שמות ו, ב) וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה'. כי משה רבינו ע"ה אמר למה הרעות לעם הזה (שם ה, כב). והשיב לו הש"י, מה רעה הוא זה, הלא עיקר הנאולה הוא שידעו שאלקים ושם הרחמים הוא אחד ויחוד אחד כאמור לעיל. ומה שנראה שהוא רעה הוא למי שאין לו דעת, אבל באמת לפי חכמתו ית' שאינה מושגת צריך בעת ההיא להתצמצם במדה ההיא דוקא.

משה אומר "למה הרעותה לעם הזה" וה' עונה לו שמי שיש לו דעה (דעת) יודע שאין זו

עה ראה ד"ה "ארבעה ראשי שנים" תשל"א (סה"מ מלוקט ח"ה עמ' קעג), ד"ה "ויהי חיי שרה" תשי"ב (תורת מנחם ח"ד עמ' ק ואילך) וברבי התועדויות ושיחות ט"ו בשבט.

הוא גם היום במיצר ים, שלא נכנס עדיין בים החכמה. על כן אמר בעל ההגדה לא את אבותינו בלבד נאל הקב"ה אלא אף אותנו נאל עמהם, כי בכל שנה יש יציאת מצרים באופן הנ"ל.

במצרים ים-החכמה נמצא במיצר, ומי שנמצא בגלות הדעת – כאז כן עתה – לא מגיע לים החכמה. אם כן, הדעת עליה מדובר כאן באה מצד החכמה, בסוד הפסוק "כן דעה חכמה לנפשך"^{טז} – דעת ששייכת למוחין דאבא ואתה אפשר לקיים "דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה" (מוחין דאבא

מאירים דווקא בשבת קדש, יום של בטול לה', והרמז: "כן דעה חכמה לנפשך" עולה שבת! אחרי ששה ימות החול בהם צריכים לומר "לא" לכל מה שאין בו אלקות בגלוי, זוכים בשבת לראות את האלקות בכל ולומר "כן" גם למה שנשלל קודם^{טז}).

והרשעים שאין להם דעת, עדיין לא יצאו ממצרים. על כן אמר רשע מה הוא אומר מה העבודה וכו', מאחר שאין לו דעת, קשה לו על העבודה. ואף אתה אמור לו וכו' לי ולא לו אילו היה שם לא היה ננאל, מאחר שגם היום הוא במצרים, דהיינו דעת שלו.

הדרוש נפתח בקשר בין דעת לעבודה, ומכאן עולה שמי שאין לו דעת – הרשע, לפי ההגדרות כאן – קשה לו על העבודה. כל קושי בעבודת ה' נובע מחוסר דעת, ומי שאין לו דעת לא מסוגל אפילו להבין את טוב-הטעם שיש

גג משלי כד, יד.

עד על דרך המבואר בחסידות (ראה לקו"ת ריש פרשת מטות ובכ"ד) על היחס בין נדרים שמצד מוחין דאמא (כאשר האדם צריך לפרוש מהגשמיות כדי שלא תנתק אותו מה) להיתר נדרים שמצד מוחין דאבא (כאשר מאיר אור ה'; ואפשר לדעת את ה' גם במה שהיה נראה קודם מרוחק), ודוק.

של מתן תורה — **"אנכי הוי' אליהיך"**, זיהוי ה' גם במדת הדין וגם במדת הרחמים, כנ"ל (והוא עולה גם **"גל עיני"**^{פד}, פתיחת העינים לראות שגם שם אלקים הוא שם הוי').

לאבד בלי לשכוח

וארא אל האבות באל שדי, שאמר לעולמו די, שהוא צמצום ודין. כי נהגתי עמהם על ידי צמצומים ודינים, שנסייתי אותן בסילוק הדעת הרחב מהן, על ידי סילוק ההתקשרות שסילקתי מהם

בכדי שיהיה נקרא נסיון.

ה' התגלה לאבות בשם **"אל שדי"** (בגימטריא **משה**, צינור נשמת משה רבינו), שם בו החדס (א-ל) מתרכז ומצטמצם (שדי) עד שיש לו צורה של דין. האבות זכו להיות אבות האומה הישראלית דווקא בזכות שה' 'הרע' להם והם עמדו בנסיונות — מאברהם, שהתנסה בעשרה נסיונות, ועד ליעקב, שהוא "הבחיר שבאבות"^{פה} משום שהתנסה ברצף של צרות בכל ימי חייו (ותמיד עמד בנסיון והאמין שהכל בא מה' שכולו טוב, וזו הדרך שלו כרגע לתפוס את האלקות). בעת הנסיון הסתלקה מהאבות הדעת הרחבה, ונותרה להם רק דעת קצרה שהיא הכח לבחור. והם עמדו בנסיון, מחמת שעמדו על דעת זה במה שנשאר אצלם מהדעת אחר סילוק ההתקשרות, כי אלהותו יתברך מתצמצמת ג"כ בדין, והיה להם האמונה זו. וזהו ושמי ה' לא נודעתי להם, כי סלקתי מהם הדעת הרחב שהוא על ידי התקשרות, כי ה' נקרא הדעת כנודע, וזהו לא נודעתי להם בהדעת כמקורם הנסיון. ומכל מקום קיבלו אלהותו בכל מה שמדרתי להם.

בזמן הנסיון סילק ה' מהאבות את

ה' 'מוכיח' את משה שמה שנראה לו כ"הרעתה" הוא בעצם 'הודעת' - זו הגאולה עצמה, צמצום ה' להופיע בדרך היחידה שאתם יכולים לתפוס אותו היום!

רעה. בחלוקת אותיות האלף-בית לזוגות לפי ציורן^{טז} ד וד הן זוג מובהק, ויש גם קשר במשמעות בין דלת (לשון דל) וריש (לשון רש). מוסבר^{טז} שההבדל ביניהן הוא בסוד הפסוק "ולרש אין כל"^{טז} — ליד חסרה הנקודה שיש באחורי הדי, שהיא נקודת בטול למשפיע, ובנידון דנן היא נקודת דעת שמתקשרת בה' גם בזמנים של קושי (שנראים כרעה לחסר הדעה). בחסרון הדעת במקום לזהות שהכל בא מה"אחד" נדמה שיש כאן **"אחר"**^{טז}. בכל

אופן, מדובר בזוג — כנראה בגדלות נמצאים בבחינת ד (דעת) ובקטנות נופלים לבחינת ר (רע, לשון מלרע, מלמטה^{פז}). ה' 'מוכיח' את משה שמה שנראה לו כ"הרעתה" הוא בעצם 'הודעת' — זו הגאולה עצמה, צמצום ה' להופיע בדרך היחידה שאתם יכולים לתפוס אותו היום! וזהו שהורה הוא ית' זה למשה ואמר אליו במדת אלקים זה שאמרת שהרעותי, תדע שאני ה' כאמור. תוכן תשובת ה' למשה הוא בעצם היחוד של קריאת שמע, הגילוי ש"הוי' אלהינו" (שם הרחמים ושם הדין) הם "הוי' אחד" (הכל רחמים) — "וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני הוי'^{פח} (כפי שמתפרש הפסוק גם בחב"ד^{פח}). ורמזו: **"אלהים"** ועוד **"אני הוי'"** עולה 173, הגילוי

עו ראה **שיעורים בסוד ה' ח"ד** עמ' קכ ואילך (ע"פ מאור ושמש הקדמון פכ"ד יב, ב).

עז המשך "באתי לגני" תשי" פ"ז.

עח שמואל"ב יב, ג.

עט על סכנת ההחלפה בין אחד לאחר ראה ברכות יג, ב.

פ אור תורה בראשית אות ז; פרשת ראה אות קסט.

פא ויש להעיר שגם ברע יש משמעויות חיוביות, כמו ידיד וקרע, וגם בדעת יש משמעויות קשות, כמו שבירה ("ידע בהם את אנשי סכות"), שעל כן השבירה מתחילה מספירת הדעת (לצד המשמעות של הריכוז, שכוללת את הריכוז החיובי של המשכת הקו, כנ"ל בפנים), ואכמ"ל.

פב שמות נ, ב.

פג ת"א וארא ד"ה זה (וראה שם בפרט נ, ג).

פד תהלים קיט, ח.

פה ע"פ בראשית רבה עו, א.

גם בקוצר הדעת לא חזרו האבות לאמונה הפשוטה של קטנות א', אלא הגיעו לקטנות ב' – אמונה עם רשימו של דעת – ובחרו שם להודות לה' בכל מדה ומדה שהוא מודד להם

יכול לתת את העצה שתציל את מצרים ממיתה ברעב (ואף שגם גוי יכול לקבל את העצה הזו ולהתפעל ממנה, אצל היהודי יש דעת דקטנות אחרת לגמרי, אמונה מוחשית ובטחון בה' גם בעת צרה). התמוטטות (עצבים) היא הדימוי המובהק לשבירת הכלים¹⁸, שמתחילה משבירת הדעת של עולם התהו (משבר של 'דאון' שמגיע אחרי ה'היי' של התהו – התמוטטות אחרי הנהגה במדת חסד, כראוי לשמיטת התהו, שמיטת החסד¹⁹), ותיקונה על ידי הדעת דקדושה, שהיא הכח לעמוד במשברים "כיתד תקוע במקום נאמן" ("יתד" היא יסודת פארת-דעת, המשכת הקו האמצעי מהיסוד עד לדעת, ו"מקום נאמן" הוא המלכות שפנימיותה שפלות – את הדעת יש לתקוע גם במקום השפלות, כשנמצאים בשפל המדרגה, בנפילה ונסיון).

וזהו פירוש הפסוק (ישעיה סג, טז) כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל וגו', ודרשו רז"ל (שבת פט:) כי אתה אבינו קאי על יצחק, כי אברהם אמר ימחו על קרושת שמך, ויעקב גם כן וכו', עיין שם. לכאורה איך הוא הדבר להיפך כי אברהם שהוא מדת חסד יאמר כנ"ל ויצחק שהוא דין ילמד זכות. אך האמת הוא כאמור, כי מי שעובד הבורא ב"ה כשמתנהג עמו במדת אברהם שהוא חסד או במדת יעקב שהוא רחמים לבד, ולא כשמתנהג עמו במדת יצחק, בודאי אין לו דעת עדיין ואין מכיר אלהותו ית'. וזה שעובד כן נקרא ח"ו נרגן מפריד אלוף, ומהפך ח"ו מדת הרחמים למדת הדין כאמור למעלה. ועל כן על ידי מדת החסד בא עליו

ההתקשרות הגלויה שבדעת, אך גם בקוצר הדעת לא חזרו האבות לאמונה הפשוטה של קטנות א', אלא הגיעו לקטנות ב' – אמונה עם רשימו של דעת, שאפשר לקרוא לה גם בטחון¹⁹ (שיש בו גם מובן של דבקות), הגדרת קטנות ב' בדרך כלל (כנ"ל) – ובחרו שם להודות לה' בכל מדה ומדה שהוא מודד להם. וזהו חבל על דאבדין, רצה לומר שאבדו בעת הנסיון בחינה שהיה להם מקורם, ולא משתכחין הוא מלשון שכחה, שלא שכחו דעת לקבל אלהותו בכל המדות.

את הטרוניא על משה שאינו נוהג כאבות, "חבל על דאבדין ולא משתכחין", מפרש המאור עינים פירוש פנימי, לפי דבריו עד כה: חבל על אלו שגם כשהיו במצב של "דאבדין", אבדן הדעת בתוך הנסיון, "לא משתכחין", לא שכחו את הדעת הקודמת שהיתה להם, ובאמצעות הזכרון הרשימו שלה עמדו בנסיון.

הכרת ה' גם בהתמוטטות

ונמצא מכל האמור, שצריך האדם העובד לעבוד את בוראו ב"ה דוקא באופן הנ"ל, בין בטיבו בין בעקו. ואם רואה שהבורא ב"ה מתנהג עמו זמן מה במדת החסד ואחר זה רואה שהתחיל להתמוטט, יהיה כיתד תקוע במקום נאמן שלא יזוז ממדריגתו, כי אולי מנסין אותו בזה כאמור.

הדוגמה המובהקת להנהגה במדת חסד והתמוטטות אחריה היא שבע שנות השבע ואחריהן שבע שנות הרעב במצרים, עד ש"לא נודע כי באו אל קרבנה"²⁰. אכן, ליוסף הצדיק יש את הדעת להכיר שגם הרעב בא מה' ולכן הוא

פח ראה חסדי דוד הנאמנים ח"ו עמ' 87; שיעור מוצאי ח"ו אב תשע"ג. ובכ"מ.
פט ראה ספר התמונה (הקדמה לתמונה ג', דפים כז, כט ו' לא). הובא ונתבאר בתו"א שמות ד"ה "ויאמר אליו הוי' מי שם פה" (נא, ד).

19 והרמז המובהק: שם הבטחון – השם של קטנות ב' בקבלה – הוא שם **אדכטם** (ראה לב לדעת עמ' עו), בגימטריא **דע** (כמו "דע את אלהי אביך וגו'").

20 בראשית מא, כא.

מיוחדת בעשר המכות:

וענין העשרה מכות שהיו במצרים. הענין הוא, כי נודע שהבורא ב"ה מנהיג עולמו על ידי עשר שכליים, והן הדעת. ועל כן במצרים שהיה רוצה לגלות סוד הדעת, על כן על ידי כל אחת מעשר מכות נתגלה אחד מן השכליים, עד שנגמר כל התגלות הדעת.

במנין השגדתי של עשר הספירות ("עשר השכליים"), מכתו עד מלכות, הדעת לא נמנית^{צב}. מדברי המאור עינים כאן עולה יסוד 'חב"ד' גדול

לענין: אין טעם למנות את הדעת כספירה בפני עצמה, משום שהדעת היא התוכן הפנימי של כל הספירות השכליים^{צג} – התכל'ס של כל אחת מההנהגות החיצוניות של הספירות היא לדעת את ה' שבתוכן. לצורך יציאת מצרים – יציאת הדעת מהגלות – יש לחשוף את הדעת שבפנימיות כל אחת מהספירות (כשהחידוש כאן הוא הצורך המתמיד בדעת של קטנות ב'). כל מכה חושפת חלק מהדעת, עד שבעשר המכות נשלמת גאולת הדעת.

אך כי מה שמסלקין ההתקשרות בעת הנסיון שעל ידי זה נתמעט הדעת כאמור לעיל, המיעוט הוא נ"כ התגלות הדעת, כי כך הוא הצורך תמיד. ונמצא כי יש שתי בחינות בהתגלות הדעת, אחד על ידי ריבוי ואחד על ידי מיעוט כאמור בעת הנסיון. ושניהם כאחד הם התגלות הדעת והבן, כי כן הוא הצורך דוקא אף אחר שנשברה הקליפה המכסה.

כאן מודגש שוב היסוד העיקרי בתורה זו: סילוק מיעוט הדעת אינו חזרה לאמונה פשוטה, אלא גם הוא בגדר התגלות הדעת (אלא שזו

צב ראה ע"ח שכ"ג פ"ה.

צג על דרך שהאור הפנימי של כל הספירות הוא שם הוי' (בניקוד שונה בכל ספירה) – בסוד "כי מלאה הארץ דעה את הוי'" (ישעיה יא ט) – בעוד שבכל אחד מהכלים מאיר שם אחר (ע"ח שמ"ד), ודוק.

מי שמוכן לעבוד את ה' רק כשהוא זוכה בגלוי להנהגת חסד (אברהם) או רחמים (יעקב) שוגה בדמיונות – אין לו דעת, הוא כלל לא מכיר את ה' באמת

הדין לומר ימחו על קדושת שמך, וכן יעקב. אבל מי שמקבל אלהותו ית' כפי מה שמודד את עצמו אליו אף במדת יצחק, אזי הוא מהפך מדת הדין למדת הרחמים, ועל כן אמר יצחק פלגא עלי וכו', מאחר שנעשה רחמים כאמור לעיל. וזהו כי אברהם לא ידענו, מי שמקבל אלהותו ית' על ידי מדת אברהם לבר, לא ידענו, אין לו דעת עדיין. וישראל, מי שמקבל אלהותו על ידי מדת יעקב לבר, לא יכירנו, אין מכיר אלהותו ית' עדיין. אלא כי אתה אבינו, ואז מייחד אלהותו ית' ביחוד גמור, והבן.

כאשר ה' טוען שבני ישראל חטאו אברהם ויעקב, אנשי החסד והרחמים, עונים לו "ימחו על קדושת שמך" ואילו יצחק, איש הגבורה, מלמד עליהם זכות. בשל התמיהה במאמר זה הוא מוסבר כאן ביחס לעבודת ה' תוך כדי ההנהגות השונות שהאבות מייצגים: מי שמוכן לעבוד את ה' רק כשהוא זוכה בגלוי להנהגת חסד (אברהם) או רחמים (יעקב) שוגה בדמיונות – אין לו דעת ("לא ידענו, ו"לא יכירנו"^{צד}), הוא כלל לא מכיר את ה' באמת, והרי הוא "נרגן מפריד אלוף" שהופך את מדת הרחמים למדת הדין, שאומרת עליו "ימחו על קדושת שמך" (כפי שהוסבר על הרשעים). ה'קונץ' הוא להכיר את ה' גם בזמני קושי, ודווקא העובד את ה' גם בהנהגה של דין (יצחק) הוא בר דעת אמת, שמייחד את האלקות והופך את מדת הדין למדת הרחמים.

גילוי הדעת בעשר מכות

שחרור הדעת מגלות מצרים הוא על ידי עשר המכות^{צה}, והדרוש מסיים בתופעת-דעת

צד הכרה היא פנימיות הדעת – ראה תו"א עה, ג; לקו"ת ואתחנן ב, א (ובכ"מ). סוד ה' ליראיו ש"ח פ"ג ועוד.

צא ראה גם מעין גנים ח"ב פרשת בא.

באופן קבוע נדרשות בעבודת ה' שתי המדרגות - התגלות הדעת בבחינת ריבוי והתגלות הדעת בבחינת מיעוט (ולא ברור לגמרי באיזה מהאופנים יש יותר דעת, שהרי דווקא במיעוט הדעת יש את התוקף של העמידה בנסיון)

התראה, אך שלש מהמכות באות ללא התראה^{צד}. התראת העדים בחוטא נועדה להכניס בו דעת רחבה, שרק כשהיא קיימת אפשר להעניש^{צד} (בפרט בארבע מיתות בית דין, שבר-הדעת מקבל אותן על עצמו בקריאת שמע, כנ"ל). מכות מצרים נועדו לשבור את הקליפה המסתירה על הדעת בשתי בחינותיה – לשחרר גם את הדעת הרחבה (כח ההתקשרות) וגם את הדעת הקצרה (כח הבחירה שנדרש כדי לעמוד בנסיון). לכן הן כוללות גם מכות בהתראה, שמגלות משחררות דעת רחבה, וגם מכות ללא התראה (מכות מפתיעות

שבוחנות את תגובתו של המוכה), שמגלות משחררות דעת קצרה.

צד אחרי כל שתי מכות בהתראה יש מכה ללא התראה (ראה מעין גנים שם הערות יא ויד), והיינו המכות כנים שחייב, שבהקבלת המכות לספירות (ממלכות עד כתר) הן כנגד הספירות הוד"חסד"חכמה (ומעין שבפנים הן לא נמנות כסדרן).

צה ומכאן מובן מדוע בטלו רוב עונשי בית דין בזמן הזה, בו הדעת בגלות, ואפילו בזמן בו הסנהדרין דנה דיני נפשות היא מיעטה בכך מאד, כי בדרך כלל ניתן להטיל ספק בדעתו המלאה של החוטא – דעת של הבנת המעשה והצפוי כתוצאה ממנו, ודוק.

התגלות בדרך של מיעוט). באופן קבוע נדרשות בעבודת ה' שתי המדרגות (כאשר עיקר החידוש הוא השימור הקבוע של קטנות ב', כנ"ל) – התגלות הדעת בבחינת ריבוי והתגלות הדעת בבחינת מיעוט (ולא ברור לגמרי באיזה מהאופנים יש יותר דעת, שהרי דווקא במיעוט הדעת יש את התוקף של העמידה בנסיון). לכן יש קצת מן המכות שלא היתה בהן התראה, כגון ברד חשך וכנים, לכוונה זו. מאחר שכל אחת מעשר מכות היה לגלות הדעת עם שתי בחינותיו כאמור, לכן נגד בחינת התגלות הדעת שהוא על ידי ריבוי היתה התראה. דנודע שכל

חייבי מיתות אין ממיתין אותן עד שיכניסו להם הדעת על ידי עדים המתרים אותן ומודיעים להם על ידי דבורם הדעת כנודע, כי לולא ההתראה אף שעושה במזיד מכל מקום הוא בלא דעת. לכן כאן שהיה צריך להכניס הדעת בעולם על ידי המכות, הוצרכה ההתראה לכוונה זו, לשבר הקליפה המכסה בחינת דעת זה שצריך שיתרבה. והמכות שלא נאמר בהן התראה, הן לשבר הקליפה המכסה בחינת הדעת זה שצריך למעטו בעת הנסיון, והבן. לשבע מתוך עשר מכות מצרים קודמת

ביאורי תפלה

לברך את ה' ולהודות על טובתו

ברכה, הלל, הודאה

ותבונן בשלש לשונות עיקריות בתפלה ובברכות: ברכה, הלל והודאה. הזוג "הלל והודאה" שייך לחנוכה: "קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה"^א, "לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל" (לעומת שלש הרגלים בהם יש רק הלל, ופורים בו יש רק הודאה ואין אומרים הלל).

לשון הלל, וכן לשון שבח, היינו להלל את ה' על גדולתו (אמירת הלל היא על גילוי אלקות מיוחד, מה שלא היה בפורים "אכתי עבדי אחשוורוש אנן"^ב). ולשון הודאה היינו להודות על הטובה שהגיעה לאדם, כמו "הפעם אודה את ה'",^ג כמו קרבן תודה^ד ו"ארבעה צריכין להודות"^ה. בהודאה יש תחושה עמוקה של הכנעה ושפלות, כלי ריק המתמלא רק ברחמי ה' ומקבל את טובתו. מי שהוא 'אסיר תודה' מקיים בעצמו "עבד לווה לאיש מלוה"^ו בהכנעה גמורה. בתפלת שמונה עשרה יש שלש ברכות ראשונות של שבח ושלש ברכות אחרונות של הודאה (כדברי הרמב"ם^ז, ולשון ברכה שייך בשניהם, ברכות שבח וברכות הודאה). אמנם בהודאה כלול שבח (כלשון הרמב"ם "שבח

נתבונן בשלש לשונות עיקריות בתפלה ובברכות: ברכה, הלל והודאה. הזוג "הלל והודאה" שייך לחנוכה: "קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה"^א, "לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל" (לעומת שלש הרגלים בהם יש רק הלל, ופורים בו יש רק הודאה ואין אומרים הלל). לשון הלל, וכן לשון שבח, היינו להלל את ה' על גדולתו (אמירת הלל היא על גילוי אלקות מיוחד, מה שלא היה בפורים "אכתי עבדי אחשוורוש אנן"^ב). ולשון הודאה היינו להודות על הטובה שהגיעה לאדם, כמו "הפעם אודה את ה'",^ג כמו קרבן תודה^ד ו"ארבעה צריכין להודות"^ה. בהודאה יש תחושה עמוקה של הכנעה ושפלות, כלי ריק המתמלא רק ברחמי ה' ומקבל את טובתו. מי שהוא 'אסיר תודה' מקיים בעצמו "עבד לווה לאיש מלוה"^ו בהכנעה גמורה. בתפלת שמונה עשרה יש שלש ברכות ראשונות של שבח ושלש ברכות אחרונות של הודאה (כדברי הרמב"ם^ז, ולשון ברכה שייך בשניהם, ברכות שבח וברכות הודאה). אמנם בהודאה כלול שבח (כלשון הרמב"ם "שבח

נערך ע"י יוסף פלאי מרשימת הרב טבת תשפ"ו.

א שבת כא, ב.

ב מגילה יד, א.

ג בראשית כט, לה.

ד "אם על תודה יקריבנו", ויקרא ז, יב, ופירש רש"י "אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו".

ה ברכות נד, ב.

ו משלי כב, ז.

ז הלכות תפלה פ"א ה"ב.

ח בבא קמא טז, א.

ט תשואות חן, ליקוטים. וראה שיעור 'מאין באת - ראשית העבודה' בגליון נפלאות ויצא תשפ"א.

י ברכות לג, א.

לך"^י, "נוֹדָה לָךְ... וְעַל הַכֹּל הוּא' אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ...".

כשם שבתפלה מתחילים בהלל ושבח ומסיימים בהודאה, כך בברכות הנהנין: תחלה מהללים ואחר כך מודים. פותחים בדוממות אל בורא הפירות, ומסיימים בשפלות האדם המקבל את כל הטובה הזו.

מבנה שלש הלשונות

שלוש הלשונות, ברכה, הלל והודאה, מכוונות באופן מובהק כנגד שלשת האבות ושלש מדות הלב:

ברכה שייכת לאברהם אבינו, "והיה ברכה"^ט (וכמו שהתבאר בכוונת "ברוך אתה הוי'" כנגד אברהם יצחק ויעקב), וכנגד מדת "חסד לאברהם". הברכה היא השפעה (כמו הברכה הראשונה בתורה, הכוללת את כל הברכות "פרו ורבו", "פושו וסגו"), במדת החסד לברך עוד ועוד. כיון שהחסד הוא ראש המדות ("יומא דאזיל עם כולוהו יומין"^ז) על כן הברכה שייכת גם להלל וגם להודאה.

לשון הודאה שייך ליצחק אבינו במדת הגבורה. הודאה במדת ההוד 'ענף הגבורה'. קו השמאל מתחיל בבניה ומסתיים בהוד, "בינה עד הוד אתפשטת", ובהוד יש את תכלית ההודאה מלמטה למעלה, 'אור חוזר' של ברכה (הוד כמו הֵד) כאשר "כל אור חוזר חוזר לקדמותו ממש"^{כא} (מעל המקור של האור הישר). לכן ברכותיו של יצחק הן הגבוהות ביותר בתורה. ההודאה של יצחק מצטרפת לברכה של אברהם, "ברכות והודאות", **ברכה ועוד הודאה = אברהם, "אברהם [המברך] הוליד את יצחק [המודה]"^{כב}**. בדקדוק לשון הקדש, שרש להודות הוא **ידה**, לשון יד, היד

ברכה לפני ואחרי האכילה

הגמרא^א מבררת מהו המקור לברכות הנהנין: תחילה מובא לימוד מהפסוק "קִדְּשׁ הַלֵּלִים לַהוֹי"^י, "מלמד שטעונים ברכה לפנייהם ולאחריהם", אך המסקנה היא "אלא סברא הוא אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה", ופירשו הראשונים^א שלמסקנה ברכת הנהנין היא דרבנן, מלבד ברכת המזון (ויש אומרים גם ברכה על כל שבעת המינים), והלימוד מ"קדש הלולים לה" הוא אסמכתא.

עיקר הסוגיה הוא על הברכה שלפני אכילה שעיקרה הלל ושבח, "קדש הלולים לה", להלל את ה' "בורא פרי העץ" (לא שנתן לי את הפרי הזה, אלא שברא את פירות העץ). גם לפי הסברא שאסור להנות מהעולם הזה בלא ברכה – לפני הברכה "לה' הארץ ומלואה"^י ולאחר הברכה "והארץ נתן לבני אדם"^{טו} (כמבואר שם) – העיקר הוא ההילול, כפירוש המהרש"א "כי הכל ברא לכבודו ליתן לו כבוד מעין ברכותיו אבל ליהנות בלא ברכה אין כאן כבודו ועדיין שלו הוא", לכן יש להלל ולשבח ולכבד את ה' תחילה. ובעומק, מבואר בחסידות^{טז} שעל ידי הברכה שלפני האכילה 'פותחים' את המאכל שיתגלה בו "מוצא פי ה'"^{יז} המחיה אותו, ואז המאכל עולה להכלל בשרשו בקדושה (וממילא ניתן לאכלו "והארץ נתן לבני אדם"), ולכן העיקר הוא עצם ההילול (הלל לשון אור, להאיר את הפרי בגילוי שרשו).

לעומת זאת בברכה שאחריה, ברכת המזון, העיקר הוא ההודאה על הטובה, "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן

יא ברכות לה, א.

יב ויקרא יט, כד.

יג תוספות ורשב"א.

יד תהלים כד, א.

טו תהלים קטו, טז.

טז מאמר הברכות לר' אייזיק מהאמיל.

יז דברים ח, ג.

יח דברים ח, י.

יט בראשית יב, ב.

כ ראה זרה ח"ג קג, איב; קצא, ב; ע"ח שכ"ה (דרושי הצלם) דרוש ב.

כא שער האמונה (אדמו"ר האמצעי) פט"ו.

כב בראשית כה, יט.

דברים בו האמנת דברים"כ^ח). יש מעלה מיוחדת בהודאה, כמו ש"גדול העונה אמן יותר מן המברך"כ^ט, והיא המעלה של יצחק אבינו שתתגלה לעתיד כאשר ישראל יאמרו לו "כי אתה אבינו"ל.

ההודאה היא מתוך תמימות (פנימיות ספירת ההוד), אמונה פשוטה, וכן מעלת יצחק היא היותו מאמין ומודה בפשטות ותמימות לכל מה שה' עושה. בזה מובן מדוע ברכות יצחק, הנעלות ביותר, הגיעו ליעקב דווקא בלא דעתו ורצונו של יצחק – מפני שדווקא בזה התגלתה מעלתו של יצחק כשהוא מודה לה', כמו שאמר לבסוף "גם ברוך יהיה"לא, כי כך ודאי עשה ה' שיעקב ירמה אותי ויגנוב את הברכות ואני מודה על כך בלב שלם, תכלית מדת ההוד. לכן גם רבקה לא חששה שיצחק יקלל, מתוך הכרתה העמוקה את יצחק (יותר ממה שהכירו הבנים) שודאי יקבל בתמימות את מה שיהיה ואף יחזק את הברכות. אכן, יצחק רצה לחנך גם את עשו שיבין שמה שארע הוא בהשגחה פרטית מאת ה', ולא ישנא את יעקב, אלא שלעת עתה החנוך נכשל ורק לאחר שנים רבות נשק עשו את יעקב בכל לבו^{לב} מכח פעולת יצחק אבינו. לבסוף, המשיח יתקן את עשו וילמד אותו להודות לה' בכל לב.

נותנת והיד מקבלת (והמקבל אומר תודה לנותן). לשון הלל שייך ליעקב אבינו במדת התפארת, שהרי להלל פירושו לפאר ולשבח. הלל הוא גם במשמעות אור, "בהלו נרו עלי ראשי"כ^ג, ומצד זה הוא שייך לאברהם, "אברהם התחיל להאיר"כ^ד, **הלל** = **אדני** (השם שחדש אברהם"כ^ה). אך החסד של אברהם נשלם דווקא על ידי יעקב, "יעקב אשר פדה את אברהם"כ^ו.

נתבונן בשרשי המלים: **ידה, הלל, ברך**, ראשי תבות **יהב**, "השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך"כ^ז, "יהבך" היינו התקוה-הציפיה שלך וכן אנו מצפים לשפע של ברכה (ברך) לנתינה (ידה) ולהלול (גילוי אור שראוי לשבח עליו). **ידה הלל ברך** = 306, **אשה** = **אמונה אמונה אמונה** = **יה** פעמים **יהב**, יהלום **יהב** (כל **אמונה** = ששת צירופי **יהב**).

מעלת ההודאה

נמצא שהתפלה וברכת הנהנין מתחילות באברהם ויעקב, ברכה והלל, ומסתיימות ביצחק, הודאה. גם "אמן" שייך להודאה, האומר אמן מודה על הברכה ("אמן בו שבועה בו קבלת

כג איוב כט, ג.

כד שמות רבה טו, כ.

כה ברכות ז, ב "עד שבא אברהם וקראו אדון".

כו **ברכה הודאה** = **אברהם, רמח** מצוות עשה. **הלל** = 65, שם אדני כנ"ל. **ברכה הודאה הלל** = 313 (השראה 13). אם נוסיף ל**הלל** 300 נקבל 365, ויחד עם **ברכה הודאה (רמח)** = **תריג** 300 = **בן אברהם, אברהם בכל, "פחד יצחק"**. ועוד, 300 = **רוח אלהים** = אלהים במילוי יודין, **אלף למד הי יוד מם** = **מצפ"צ** (שם הוי' באתב"ש, שדווקא הוא מאיר בפנימיות שם אדני, הלל).

כז תהלים נה, כג.

כח שבועות לו, א.

כט ברכות נג, ב.

ל שבת פט, ב. כמו שהתבאר שאמירת 'אתה' בברכה היא מכח יצחק. ויש לדרוש: "אתה אבינו", אבינו משרש אבה, לשון רצון (כמו **שיר תאב** אותיות **בראשית**, תקו"ז תיקון י), רצונו לומר לך "אתה" לנוכח, בחינת יצחק כנ"ל.

לא בראשית כז, לג.

לב רש"י בראשית לג, ד.

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

היחס לבינה מלאכותית

רציתי לשאול מה דעת הרב על ההשלכות של הבינה המלאכותית על תפיסת הנפש בעולם ובעם ישראל. העובדה שמכונה יכולה לחשוב ולהתבטא בצורה דומה מאוד לאופן שבו בני אדם חושבים ומדברים (גם אם היא עדיין לא הגיעה לרמה זוהה, אבל בהחלט מתקרבת) – עלולה להתפרש אצל אנשים מסוימים כחיזוק לתפיסה המדעית המטריאליסטית לפיה האדם הוא רק סך של חומרים פיזיים כמו אטומים ומולקולות וכו'. הצד השני של המטבע הוא שככל שהבינה המלאכותית תשתפר, אנשים עלולים להתייחס אליה יותר כאילו היא ישות חיה, לייחס לה רצונות, אחריות מוסרית או משפטיות, וזה בתורו עלול לשנות גם את האופן שבו אנחנו רואים את עצמנו כבני אדם. אודה לרב אם יוכל להאיר את עינינו בסוגיה זו.

מענה:

בכדי לענות על שאלתך, נתבונן ביחס שלנו לבינה מלאכותית ע"פ סדר הכנעה־הבדלה־המתקה הידוע ממורנו הבעל־שם־טוב:

הכנעה – בשלב זה עלי

להרגיש 'חבר' של כל הברואים הכלולים מדצח"מ [וכמבואר באריז"ל, ומובא גם בתחילת שער היחוד והאמונה בתניא, שגם לדומם יש נפש חיה] ועלי לדעת שה' ברא את כולנו – כולל המחשב עם הבינה המלאכותית, שהוא בעצם דומם – בשוה בכדי לפרסם את אלקותו ית' בעולם. וכמבואר בחסידות שאדרבא, לשאר הברואים יש אפילו יתרון עלי בכך שהם אינם עוברים אף פעם על רצון הבורא, משא"כ אני...

הבדלה – כאן נעוץ ההבדל

המהותי בין האדם לבין הבינה המלאכותית. אמנם המחשב כשמו כן הוא – חושב ומעבד נתונים (בינה מלאכותית היא 'מכונת חשיבה'), אך הוא אינו מסוגל 'לדעת' ו'להכיר' – תכונות השייכות לכח הדעת שבאדם. בלשון הקודש פירוש המושג דעת הוא חיבור והתקשרות ע"ד החיבור בין איש לאשה, "והאדם ידע את חוה אשתו", מציאות שלא שייכת כלל במכונה, משוכללת ככל שתהיה [בעוד ה'ידיעה' היא הפיכת העניין המושכל

לקנין בנפש היוצרת קביעה פנימית כי הדבר המושכל הינו מציאות ממשית המעוררת את מערכת הרגשות שלי ואת היחס המעשי שלי כלפיו, ה'הכרה' שלמעלה ממנה בכח הדעת, כשמה כן היא, הכרת הנקודה הפנימית והתמציתית של הענין המושכל מעבר לציור הטכני הנובע מריבוי הפרטים וההסברים המתאדים אותו]. למרות שניתן לתכנת אותה לעשות כל דבר, היא לא יותר ממכניקה, ולא ביטוי של אהבה אמיתית. באמת קצת קשה לדמיון מחשב אחד מציע נישואין למחשב אחר...

היחס הנוכחי לבינה המלאכותית וה'רעש' שסביבה, כמו הישגים רבים אחרים של הטכנולוגיה המודרנית, אינם יותר מאופנה חולפת [ובאנגלית יש לומר באופן נוסף של 'לשון נופל על לשון' – all fads fade] ביחס להשפעתה על הפסיכולוגיה האנושית. הבינה המלאכותית תגיע לשיא השלמות שלה ואזי תדעך בהדרגה [מהחזית של תודעתנו].

הסיפור החסידי

רבי זושא מאניפולי | הרבי שלי

רבי משולם זוסיא מאניפולי נולד בשנת הת"צ לאביו רבי אליעזר ליפא ואימו מירל, והיה הבכור מבין אחיו. כדמות אהובה במיוחד בחסידות, נפוצו גרסאות רבות לסיפור לידתו ולידת אחיו רבי אלימלך, ולתיאור משפחתם: כמה אחים היו, האם היה אביהם חוכר עשיר או שואב מים עני, ועוד. לרבו המגיד ממעזריטש התקרב במהלך שנות הגלות שערך יחד עם אחיו, ונעשה מהבולטים שבתלמידיו. קשר אישי נרקם בינו ובין רבי שניאור זלמן מליאדי, שכונה אותו "שר התורה", וביקש ממנו הסכמה לספר ה"תניא" – וזאת, אף שרבי זושא השתדל להיראות כאדם פשוט. נסתלק באניפולי בב' בשבט התק"ס, ועל מצבתו נכתב: "פה נטמן הקדוש... עובד אלוקים באהבה והשמח ביסורים, ורבים השיב מעוון".

אל הרבי היו עסקי מצליחים, וכשהתחלתי לנסוע להרבי של הרבי, שמן-הסתם הוא רבי גדול יותר, פסקה הברכה ממני ועסקי מפסידים? השיב לו רבי זושא: הטעם הוא פשוט. אני באמת אינני צדיק כלל, ולכן כשהיית נוסע אלי ונותן לי מעות, אף-על-פי שאינני כדאי ואינני הגון, לכן גם מן השמים לא היו מדקדקים עמך, והיו שולחים ברכה במעשי ידיך, אף-על-פי שאינך כדאי והגון לכך כלל, אבל מכיון שהתחלת לדקדק ולנסוע להמגיד הגדול ממעזריטש, שהוא צדיק באמת, התחילו מן השמים לדקדק עמך, לראות אם כדאי והגון אתה לקבל ברכה, ומשמצאו שאינך כדאי, פסקה הברכה...

[סיפורי חסידים]

בסיפור, רבי זושא נוזף בחסיד ש"מחפש מיוחסים" – אבל הסוגיה שהוא מעלה היא בהחלט משמעותית: איך אמור החסיד להרגיש מול הרבי של רבו, כשהרבי בעצמו מתבטל אליו? התשובה הראשונה והפשוטה, שאותה עונה רבי זושא, היא: "זה לא העסק שלי". היחס בין רבי לחסיד הוא יחס של שייכות, התמסרות מוחלטת ואהבה – וזהו יחס שלא שייך לשכפל על פני כמה דורות (כמובן, שאין זה סותר אהבה

חסיד אחד היה לו להצדיק רבי זושא מאניפולי ז"ל, שהיה איש עשיר, והיה רגיל לנסע לעתים קבועות להצדיק ולהנות אותו מנכסיו. עסקיו של אותו חסיד היו מצליחים, והיה תולה את הדבר בזכותו של הצדיק.

וארע פעם אחת, שבא אותו איש לרבי זושא, כשהוא, רבי זושא, לא היה בביתו. הוא נסע אז לרבו, המגיד הגדול ממעזריטש ז"ל. שאל היהודי את הרבנית: היכן הוא הרבי? השיבה לו, שהוא נסע להרבי.

תמה היהודי: כלום יש להרבי גם כן רבי? השיבה הרבנית: בודאי. שאל אותה שוב: מי הוא אותו רבי? והשיבה: המגיד הגדול ממעזריטש. נמלך אותו יהודי בדעתו: אם אני נוסע להרבי שלי וכך מצליח לי, על אחת כמה וכמה כשאסע להרבי של הרבי, בודאי יצליח לי יותר ויותר!

חדל היהודי לנסוע לרבי זושא, והתחיל לנסוע להמגיד ממעזריטש. מאז והלאה התחילו עסקיו לרדת מטה מטה וסרה ההצלחה מאתו. עבר זמן מסוים, היהודי ראה כי ברע הוא, ותלה הדבר בעוון עוזבו את הצדיק מאניפולי. החליט לנסוע שוב לרבי זושא, בא אל הצדיק ושאלו: יסלח לי הרבי אם ארחיב לשאלו שאלה אחת: מדוע כשהייתי נוסע

אך מעבר לפשט זה, יש כאן נקודה פנימית נוספת. רבי זושא לא היה רק "ענף גדול" ביחס לחסיד, אלא היה לו עמו **קרבת מקום וקרבת מהות**: רבי זושא, בשפלות הרוח שלו, חש הזדהות עם קטנותו של החסיד ועם עולמו. אותו חסיד היה טרוד בענייני גשמיות – פרנסה, הצלחה בעסקים, ברכה מוחשית – וזהו בדיוק המקום שממנו חי ופעל רבי זושא: דאגה ליהודי בגשמיותו ובמקום שבו הוא מונח.

לעומת זאת, המגיד ממעזריטש הוא מקור של השפעה רוחנית עליונה, רחוקה יותר מן המקום הקיומי שבו נמצא אותו חסיד. הוא שייך למדרגה אחרת – מדרגה שממנה מקבלים אור רוחני פנימי, ולא מענה ישיר לצרכים הגשמיים של היום יום. כאשר ביקש החסיד לדלג ולהתקשר ישירות למגיד, נותק החיבור הטבעי שלו למקור ההשפעה השייך לו, וממילא פסקה הברכה.

(נערך מרשימת הרב)

וכבוד לצדיקים כולם – גם ללא התמסרות כמו לרבי).

אך בחסידות, ובכלל ביהדות, מדגישים מאד את שושלת הקבלה – בין אם מתחילים אותה ממושה רבינו או מאברהם אבינו, ובין אם זו שושלת ספציפית כמו שושלת הבעל שם טוב או שושלת חב"ד. מהי הדרך להכיר ולהתחבר לשרשרת הצדיקים, בלא לאבד את ההתמסרות לרבי אליו אני קשור?

ניתן להבין זאת אם נמשיל את שלשלת הקבלה הזו לעץ: ענף קטן מקבל את חיותו מן הענף הגדול שאליו הוא מחובר, ולא ישירות מן הגזע. הגזע הוא אמנם מקור החיות הכללי, אך כל עוד הענף הקטן אינו מחובר אליו בפועל – אין הוא יכול לינוק ממנו. כך גם בעבודת החסידות: החסיד מקבל את השפעתו מן הרבי שאליו הוא שייך ומקושר בפועל, אף שהרבי עצמו מקבל את חיותו מרבו.

המשך מעמ' 26

מענות ותשובות

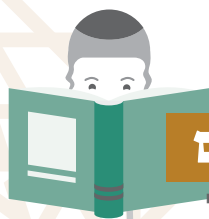
שו"ת עם הרב

אך ורק למטרות שלום. כך גם לגבי הבינה המלאכותית. המטרה האלוקית של כל הישג אנושי היא שישמש להביא שלום לאנושות, לרפא את פצעי ההיסטוריה, ולגאול את עולמנו מסכסוך וייסורים. יהי רצון שמטרה זו תתממש במהרה בימינו!

והנמלה והמחשב כו' חברים ושויים, אלא שהכל זה התגלות של השי"ת אחד יחיד ומיוחד. ועכשיו, אנו עשויים לשאול: הגולם מפרגא יצא משליטה, הפך למסוכן ונאלץ להיהרס. מה לגבי הבינה המלאכותית? אנרגיה אטומית למשל – הישג חשוב נוסף של האנושות – חייבת להישמר, אלא שטכנולוגיה זו צריכה לשמש

אמנם הבינה המלאכותית בהחלט יכולה וצריכה לשמש כעזר למאמצי האדם, וכדלקמן, אך היא בשום פנים ואופן אינה שכפול של הנפש האנושית. היא בסך הכול מכונה, רובוט, שהאדם המציא כדי שישירת אותו.

המתקה – שלב זה הוא הגילוי המשיחי ש"ה' הוא הכל והכל הוא ה'". לא רק שאני

אנכי והילדים

המדרש לילדי ישראל

ספרן של פינונים

שלום ילדים!

בשבוע שחלף, ביום כ"ד טבת, ציינו את יום הסתלקותו של אדמו"ר הזקן, רבי שניאור זלמן מליאדי. בקרב רבים מכר אדמו"ר הזקן גם בפנוי "בעל התניא", על שם ספרו הגדול, כמובן, שעל כתיבתו עמל וטרח במשך יותר מעשרים שנים!

כאמלא בדיקא!

רק כדי שנגבין את רמת ההשקעה שלו בכתיבת הספר נצונו עבודה פשוטה: בצווי מורו ורבנו, המגיד ממעזריטש, כתב אדמו"ר הזקן מחדש את ארבעת חלקי השלחן ערוה, כדי להכניס בהם ענינים רבים שמקורם בפנימיות התורה. חפוש קצר במדף הספרים יראה לכם סדרה בת שבעה פרכים, שלצענו הרב אלו הם הפרכים שנותרו ממנה לאחר השדרה הגדולה שכללה את רבה. על סדרת הספרים הזו עמל אדמו"ר הזקן במשך שבע שנים תמימות, אבל על

ספר התניא, שפמות המלים בו קטנה הרבה יותר, טרח ועמל אדמו"ר הזקן במשך פי-שלוש בזמן!

למה כל כך חשוב לי לספר לכם את הרקע הזה? כי ההשקעה בזמן מעידה על דקדוק ודיוק הדברים. הרבי בחר וברר כל מלה בספר, ולכן בלמוד הספר מקבל לשנים לב לכל מלה ולדיק בזה, ממש כמו שחז"ל מדיקים בכל מלה בתורה, ולכן לא פלא שספר זה נקרא בפי החסידים "תורה שבכתב של תורת החסידות!"

אז אם כל מלה בספר מדיקת בתכלית הדיק, אתם יכולים להניח ששם הספר ודאי מכון ומדיק. לספר ישנם מספר פנונים — "ספר התניא" או "לקוטי אמרים" — אבל לשם העקרי, המלמד על תכנו של הספר, בחר אדמו"ר הזקן את השם "ספרן של פינונים".

הספרן של פינונים

היתה זו המתנה מותחת עצבים והנה

לְאֵרֶץ עֵלְיוֹ נָא לְאֵרֶץ...

מפירים את זה ששום דבר לא מצליח לנו כמו שתכננו? שהכל מתפספס? בפתה שלנו, רוני (שם בדוי) הוא הדגמה לכך. לא יודע איך זה קורה לו אבל אצלו הכל תמיד נראה כמו 'תכנית פספוסים' בהתגלמותה. רוצים דגמה? הנה: ביום הטיול הוא הגיע באחור של 40 דקות! למה? אל תשאלו. קדם כל הוא התעורר מאחר, אחר כך בתחנת האוטובוס הוא גלה שהרב-קו שלו נשאר במכנסים של אתמול וזה גרם לו להפסיד את האוטובוס, וברגע שירד מהמונית שההורים הזמינו עבורו הוא גלה ששכח בה את השקית עם המימיה והכובע, שבלעדם אין אשור עליה לאוטובוס... אתם יודעים מהו המשפט הכי נפוץ אצלו ברגעים כאלו: "אוף, למה לא עשיתי כך וכך...".

אז כמו שהבנתם, רוני הוא בחור קצת מפזר, קצת הרבה, אבל זה ממש לא מעיד על הלב הטוב שלו, ולכן הטעויות שלו בהחלט נסלחות. בכל זאת, צורת החשיבה שלו מלמדת אותי משהו בעבודת ה'. איך מרגיש אדם בשעה שנודע לו על עברה שעבר? חרטה. הוא מסתכל לאחור על מעשיו בצער ובבושה ומבקש למחק את העבר. 'אוף, למה שוב עשיתי את זה?'. נשמע לכם מכר?

בספר התנ"א מסביר כי גם מי שעבר

סוף-סוף מגיע הרגע. מדבר בחלקת המבחן המסכם לכל הנלמד בגמרא בפתה במשך המחצית הראשונה. חוץ מזה שזהו המבחן הקובע לתעודה, וממילא גם להורים שלי, במקרה זה התוצאה קובעת גם לי, כי התכונותי אליו באפו מיוחד ואני ממש סקרן לדעת מה יהיו תוצאות המאמצים. "רזי", הרב שי קורא בשמי, "זה שלך" הוא מכריז תוך שהוא מגיש לי את המבחן המקפל. שכחתי לעדכן אתכם שהרב שי אף פעם לא קובע ציון במספרים. אצלו יש רק שלש רמות – 'מבחן טוב', 'מבחן בינוני' ו'מבחן טעון שפור'.

ברוך ה' התקינו דברי חז"ל, ואכן "יגעתי ומצאתי" את הערכת 'מבחן טוב' לה צפיתי. כשאני מנסה לתאר לעצמי איך הייתי מרגיש לו בראש העמוד היה מופיע הציון 'מבחן בינוני', אני מניח שעבורי זו הייתה אכזבה עמקה. "זהו! רק בינוני?!". באמת אבא שלי תמיד אומר שבכל דבר שאדם עושה הוא צריך לשאף למצינות, לעשות את הדבר הכי טוב שרק אפשר, ולא להיות פרוה, חצי-חצי, אז אולי בגלל זה התאר 'בינוני' נשמע לי משהו כזה רדוד.

אבל אדמו"ר הזקן בוחר לספר את השם "ספרן של בינונים"! זוהי גלית הכותרת! האם אדמו"ר הזקן רוצה שנהיה רק חצי-חצי? האם הוא לא רוצה שנשאף להיות מצינים בעבודת ה'?

שִׁיחָהּ לָנוּ תַעֲנוּג מִכָּךְ לַפְּחוֹת כְּמוֹ שֵׁשׁ לוֹ. מִזֶּה הוּא מִמֶּשׁ מְטֻרָד, וְהוּא מִמֶּשׁ מֵאֲמִין שְׁאֵנוּ יְכוּלִים וּמִסְגָּלִים לָכֵן. הָרִי יוֹם יָבוֹא וּמְשִׁיחַ יִגִּיעַ, כָּל הַיְּהוּדִים יַחְזְרוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלָמָה וַיַּעֲבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה, אִזְּלֵמָה שְׁוֶה לֹא יִהְיֶה כָּבֵד הַיּוֹם?! לֹא הֵייתִי מְגִזִּים אִם אִמֹר שֶׁהוּא חֵי פְּשׁוּט בְּעוֹלָם אַחֵר מִשְׁלָנוּ — הוּא חֵי בְּעֵתִיד!

דְּבַרְהֵם אֶל בְּרִיָּה

אִז מִיֵּהוּ הַבִּינוּנִי? לֹא מִי שֶׁמֵּתִפְשֵׁר וּמִסְתַּפֵּק בְּהַצְלָחָה חֲלָקִית. מִמֶּשׁ לֹא! בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ נִקְרָא זֶמַן הַהוּה בְּשֵׁם 'זֶמַן בִּינוּנִי', וּלְפִי זֶה בִּינוּנִי הוּא מִי שֶׁחֵי בְּדִיוק בְּאֲמָצֵעַ, בִּין הָעֶבֶר לְעֵתִיד — הוּא חֵי בַּהוּה. הַחַיִּים בַּהוּה דוֹרְשִׁים מִמֶּנִּי לְהִתְנַיֵּס בְּכָל רִגְעַ לַעֲבוֹדַת ה'. כָּל יוֹם הוּא כְּמוֹ הַיּוֹם הַיְּחִידִי! עָלִי לְשָׁמֹר בְּכָל כַּחֲסִי אֶת סֵט הַבְּגָדִים שְׁלִי נָקִי וְלִבִּי, וְהוּא כוֹלֵל אֶת הַמַּחֲשָׁבוֹת, אֶת הַדְּבָרוֹת וְאֶת הַמַּעֲשִׂים שְׁלִי. תִּפְקִידִי הוּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם אֶךְ וְרַק לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּלְשֵׁם כֶּךָ עָלִי לִהְיוֹת דְּרוֹךְ וְלַעֲמֹד עַל הַמִּשְׁמֶר בְּעֶרְנוֹת הַכִּי גְדוֹלָה, וְזֶהוּ בְּהַחֲלֵט אֶתְגֹּר לְמַצְיָנִים!

שְׁנוּזָה לְאַחוּל הַחֲסִידִי 'הַלּוֹאִי בִינוּנִי'!

שְׁבֵת שְׁלוֹם וּמִבְרָךְ!

57

עֲבָרָה אַחַת, אֶפְלוּ הַקְטָנָה בְּיוֹתֵר, נִחָשֵׁב בְּאוֹתוֹ רִגְעַ לְרָשָׁע, וְעָלִיו לַחֲזוֹר בְּתִשׁוּבָה, לְהִתְחַרֵּט עַל הָעֶבֶר וּלְתַקֵּן אוֹתוֹ. עֲבוֹדָה זוֹ שְׂיָכֵת בְּאַמֶּת לְכָל אֶחָד מֵאַתְנָּה, מִשׁוּם שֶׁכָּל אֶחָד מֵאַתְנָּה נִכְשֵׁל פַּעַם בְּחַיָּיו, לֹא? כָּכָל שֶׁעֲבַר אָדָם מִסְפָּר רַב יוֹתֵר שֶׁל עֲבֵרוֹת עָלָיו לַעֲסֹק יוֹתֵר וְיוֹתֵר בְּתַקּוּן הָעֶבֶר. אָדָם שֶׁלֹא עָלִינוּ מְרָגֵל בְּעֲבֵרוֹת נִקְרָא 'עֲבָרָן', מִשׁוּם שֶׁהוּא טָפוּס שְׁחִי תַמִּיד בְּעֶבֶר. הַהֲלִיכָה שְׁלוֹ הִיא פְּשׁוּט אַחוֹרָה, בְּדִיוק בְּכוּוֹן הַהֲפוּךְ. חֲזוֹ לְמַגִּידִים זֹאת בְּצוּרָה קוֹלַעַת: "רָשָׁעִים מְלָאִים חֲרָטוֹת".

ח' בְּעֵתִיד

נִקַּח תַּפְנִיט חֲדָה וְנַעֲבֹר אֶל הַצָּדִיק. בְּמָה הוּא עָסוּק? קִיוִם תּוֹרָה וּמִצְוֹת הוּא בְּסִיסַ הָעֲבוֹדָה שְׁלוֹ. כְּלוּמָר, אֶצְלוֹ מוֹבֵן מֵאַלְיו שֶׁמִּצְוֹת הֵן הַדְּבָר הַיָּקָר בְּיוֹתֵר בְּעוֹלָם, וְעַל עֲבֵרוֹת בְּכָלל אֵין מָה לְדַבֵּר — הֵן פְּשׁוּט מַגְעִילוֹת אוֹתוֹ, כֶּךָ שֶׁהִתְגַּבְּרוּת עָלֶיהֶן כָּלל אֵינָה מְהוּה עֲנָנוּ עֲבוּרוֹ. אִז בְּמָה הוּא עָסוּק? הָאֲמֶת הִיא שְׁאֵנִי לֹא יְכוּל מִמֶּשׁ לַדַּעַת — הָרִי מַעוֹלָם לֹא הֵייתִי צָדִיק — אֲבָל מִמָּה שְׁאֵנִי כֵּן רוֹאֶה אֶצְלוֹ אֲנִי יְכוּל לְנַחֵשׁ. הוּא מְטֻרָד מִהֲצָרוֹת שְׁלָנוּ. מִצִּיק לוֹ שֶׁלְּפָלוּנִי אֵין פְּרָנְסָה בְּרוּחַ, וּלְאֶלְמוּנִי יֵשׁ בְּעִוֹת בְּבִרְיאוֹת, אֲבָל יוֹתֵר מִהַכֵּל מַעֲסִיק אוֹתוֹ הַמַּצֵּב הָרוּחוֹנִי שְׁלָנוּ.

הַצָּדִיק רוֹצֵה לְרִאוֹת אֶת בָּלָנוּ עוֹבְדִים אֶת ה' בְּחֶשֶׁק וּבְכִפּוּי הַכִּי גְדוֹל,

איפה ה' נמצא כשקשה לי? ה' יתברך מנהיג בטובו את העולם תמיד, אך הוא עושה זאת בהנהגות המשתנות מדור לדור בחיי הכלל וגם מזמן לזמן בחיי הפרט. הנהגות ה' השונות הן **מדותיו**, **המדים** בהם הוא מתלבש ומסתתר כדי שהעולם יוכל להכיל אותו. בחכמתו הבלתי־נתפסת יודע ה' מהי ההנהגה המתאימה לאדם בכל זמן – הערוץ הבלעדי דרכו יוכל להכיל כעת את האלקות. תפקידו של האדם הוא לזהות את ה' הטוב דרך כל הלבושים הללו, ובכל מדה ומדה שהוא מודד לו להודות לו במאד מאד. צדיק הוא בר־דעת, המכיר את ה' גם כשמדת הדין מתוחה, ובכך גופא הופך את הדין לרחמים. רשע הוא חסר־דעת, שגם כשה' מיטיב לו הוא חושב שזו תופעה טבעית, שהטוב 'מגיע לו', ולא מכיר את חסדי ה', ובכך הוא הופך את הרחמים עצמם לדין. לבינוני, האדם הממוצע, יש קצת דעת – אין לו בהירות לראות את ה' בכל מצב, אבל יש לו יכולת לבחור בטוב, לעמוד בנסיונות ולהאמין שכל מה שמתחולל הוא חלק מרחמי ה'. השיעור המרכזי בגליון השבוע מרחיב במושגי הדעת בעבודת ה', שמאפשרת לעבוד את ה' בשמחה בכל מצב, "בין בטיבו ובין בעקו". שיעור קצר נוסף עוסק בהתמודדות עם כל חולאי הנפש בכח המצוות התמידיות, המנכיחות את ה' בכל צדדי המציאות ומכניסות את האדם לחיים במרחב אלוקי.

להצטרפות למפיצי נפלאות:

itiel@pnimi.org.il

bit.ly/niflaot-85

ברקוד | 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?

שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי־פון:

079-9211452 או 02-5434297 | המספר פתוח לניידים כשרים